

လူ့အခွင့်အရေး ဝေါဟာရများ

လူ့အခွင့်အရေး ပညာပေးတဲ့နေရာမှာ နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေး စကားအသုံးအနှုံးတွေဟာ သက်ဆိုင်ရာ ဒေသခံတွေနဲ့ ကိုက်ညီတဲ့ စကားဖြစ်ဖို့ အထူးအရေးကြီးပါတယ်။

(၁) အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ခြင်း (Accession)

ကုလသမဂ္ဂတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသော လူ့အခွင့်အရေး သဘောတူစာချုပ်များထဲမှ အသက်ဝင်ပြီးဖြစ်သော (Entry into force) စာချုပ်ကို နိုင်ငံတစ်ခုခုက အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးလိုက်ခြင်း (Ratification) ကို အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ခြင်းဟု ခေါ်သည်။ ဥပမာ-ယနေ့အချိန်တွင် အသက်ဝင်နေပြီးဖြစ်သော ကလေးသူငယ် အခွင့်အရေးစာချုပ်ကို နိုင်ငံတစ်ခုခုက အတည်ပြုလက်မှတ်ထိုးပြီး အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ ဖြစ်သွားပါက ၎င်းကို အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ခြင်းဟု ခေါ်နိုင်သည်။ သို့သော် အသက်ဝင်မှုမရှိသေးသော စာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးပြီးပါက ရိုးရိုးအတည်ပြု လက်မှတ်ရေးထိုးလိုက်ခြင်းဟုသာ ခေါ်လေ့ရှိပြီး အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ခြင်းဟု မခေါ်နိုင်ပါ။

(၂) လိုက်နာစောင့်ထိန်းမှု (Adherence)

နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံက နိုင်ငံတကာစာချုပ်တစ်ခုခု၏ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ ဖြစ်လိုသည်ဟု ဆန္ဒပြုလိုက်သည်နှင့်တပြိုင်နက် ထိုစာချုပ်ပါ အချက်အလက်များအားလုံးကို လေးစားလိုက်နာရန် တာဝန်ရှိသွားခြင်းကို လိုက်နာစောင့်ထိန်းမှုဟုဆိုသည်။ နိုင်ငံတကာစာချုပ် တစ်ခုခုကို နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံက ပဏာမလက်မှတ်ရေးထိုးလိုက်ခြင်း (Signature)၊ အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးခြင်း (Ratification)၊ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံဖြစ်သွားခြင်း (Accession) စသည့် အဆင့်တဆင့်လုပ်ဆောင်လိုက်ပါက ထိုစာချုပ်ပါအချက်များကို ထိုနိုင်ငံအစိုးရမှ လေးစားရန်၊ ကာကွယ်ပေးရန်၊ တိုးမြှင့်အောင်လုပ်ဆောင်ပေးရန်၊ ဖြည့်ဆည်းပေးရန် စသည့်တာဝန်များ ရှိသွားပြီဖြစ်၍ ထိုနိုင်ငံအနေဖြင့် သက်ဆိုင်ရာစာချုပ်ပါအချက်များကို လိုက်နာစောင့်ထိန်းရတော့မည်ဟု တာဝန်အပ်နှင်းလိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။

(၃) လက်ခံနိုင်မှု (Admissibility)

လူ့အခွင့်အရေးများ ချိုးဖောက်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်သော စွပ်စွဲတိုင်ကြားချက်ကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန် တာဝန်ပေးအပ်ထားခံရသော နိုင်ငံတကာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ

အဖွဲ့များသည် ထိုအမှုကို စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းမပြုမီ ထိုစွပ်စွဲတိုင်ကြားချက်သည် လက်ခံစုံစမ်းစစ်ဆေးရန်အတွက် သတ်မှတ်ထားသော အခြေအနေနှင့် ကိုက်ညီမှုမရှိ ဆုံးဖြတ်ရပေမည်။ ထိုသို့လက်မခံမီ လက်ခံနိုင်မှုမရှိ ဆုံးဖြတ်ခြင်းကို လက်ခံနိုင်မှုဟု ခေါ်သည်။ ထိုလက်ခံနိုင်မှု အချက်အလက်များနှင့်ပြည့်စုံမှသာ နိုင်ငံတကာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် ထိုစွပ်စွဲတိုင်ကြားချက်ကို လက်ခံ၍ စတင်စုံစမ်းစစ်ဆေးနိုင်သည်။ သတ်မှတ်ထားသော အချက်အလက်များနှင့် မကိုက်ညီသော စွပ်စွဲချက်များကိုမူ လက်ခံနိုင်မည်မဟုတ်ပဲ ဆက်လက်စုံစမ်း စစ်ဆေးမည်လည်း မဟုတ်ပါ။

လက်ခံစုံစမ်းစစ်ဆေးနိုင်ရန်အတွက် သတ်မှတ်ထားသော လက်ခံနိုင်မှုများမှာ အဖွဲ့အစည်းများအလိုက် ကွဲပြားခြားနားကောင်း ခြားနားနိုင်ပါသည်။ သို့သော်အများအားဖြင့် သတ်မှတ်ထားသော လက်ခံနိုင်မှုများမှာ စွပ်စွဲတိုင်ကြားချက်တွင် ချိုးဖောက်ခံရသူကိုယ်တိုင် သို့မဟုတ် ကိုယ်စားလှယ်က လက်မှတ်ရေးထိုးထားခြင်း၊ တိုင်ကြားခံရာတွင် ကြမ်းတမ်းသောအသုံးအနှုံးများ မပါဝင်ခြင်း၊ ထိုတိုင်ကြားမှုသည် တိုင်ကြားမှုကို တင်သွင်းသည့်အဖွဲ့၏ လက်ခံစုံစမ်း စစ်ဆေးရန် တာဝန်ရှိထားမှု (Competence) နှင့် ကိုက်ညီခြင်း စသည်ဖြင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် လက်ခံနိုင်မှု သတ်မှတ်ချက် အတော်များများတွင် သတ်မှတ်ထားသည်မှာ ထိုစွပ်စွဲတိုင်ကြားမှုသည် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းသို့ တင်ပြတိုက်ကြားခြင်းမပြုမီ သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံအတွင်း၌ ဖြေရှင်းရန် ကြိုးပမ်းလုပ်ဆောင် ခဲ့သော်လည်း ပြေလည်သည့်အဖြေမျိုး မရနိုင်သည့်နောက်ဆုံးမှသာ နိုင်ငံတကာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအဖွဲ့များအား ဖြေရှင်းပေးရန် တိုင်ကြားမှုများဖြစ်ရပါမည်။ စွပ်စွဲတိုင်ကြားမှုတခုကို တင်ပြတိုင်ကြားတော့မည်ဆိုပါက ထိုစွပ်စွဲတိုင်ကြားမှု တခုချင်းစီသည် မည်သည့်လူ့အခွင့်အရေး သဘောတူစာချုပ်နှင့်သက်ဆိုင်သည်ကို လေ့လာရမည်သာမက ထိုတိုင်ကြားမှုကို လက်ခံစုံစမ်းစစ်ဆေးရန်တာဝန်ရှိသည့် ထိုစာချုပ်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာလုပ်ထုံးလုပ်နည်း အဖွဲ့အစည်းများ၏ ကျင့်သုံးလုပ်ကိုင်ပုံ တို့ကိုပါ လေ့လာရန်လိုအပ်သည်။

(၄) ယာယီအထူးလုပ်ဆောင်ပေးမှု (Affirmative Action)

တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၊ လူနည်းစု အုပ်စုများ၊ ဘာသာရေးအုပ်စုများနှင့် အမျိုးသမီးများအပေါ် ပညာရေး၊ နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးစသည့် ကဏ္ဍများအပြင် အခွင့်အလမ်းများ ခံစားရာတွင် ယခင်အတိတ်က ခွဲခြားဆက်ဆံမှု ပြုခဲ့သည့်အတွက် အခြားသူများထက် တဆင့်နိမ့်ကျနေခြင်းကို တန်းတူဖြစ်စေရန်အတွက်

အထူးအစီအစဉ်များ လုပ်ဆောင်ပေးခြင်းကို ယာယီအထူးလုပ်ဆောင်မှုဟု ခေါ်သည်။ တခါတရံတွင် (Temporary Special Measurement) ဟုလည်း ခေါ်တတ်သည်။ ထိုယာယီအထူး လုပ်ဆောင်ချက်နှင့် ပတ်သက်၍ အမျိုးသမီးများအား နည်းမျိုးစုံဖြင့် ခွဲခြားထားမှုအား လုံးဝပျောက်ရေး သဘောတူစာချုပ်၏ အပိုဒ်(၄)တွင် အမျိုးသမီးများ ကဏ္ဍသီးသီးတွင် နိမ့်ကျနေမှုများကို တဖြေးဖြေးပျောက်ကွယ်စေ၍ ကျား၊မ တန်းတူဖြစ်လာစေရန်အတွက် ရည်ရွယ်ပြီး အစိုးရအနေဖြင့် ယာယီအထူး လုပ်ဆောင်ပေးချက်များ လုပ်ဆောင်ပေးရမည်ဟု ဆိုထားသည်။ ထိုသို့ အထူးလုပ်ဆောင်ပေးချက်များကို ကျားနှင့် မအကြား ကွာဟမှုမရှိဘဲ တန်းတူဖြစ်လာသော အချိန်တွင် ရပ်တံ့နိုင်သည်ဟု ဆိုထားသည်။ ယာယီအထူးလုပ်ဆောင်ပေးချက်ဟု ဆိုနိုင်သော အချို့ဥပမာများမှာ - အမျိုးသမီးများ အဆင့်မြင့်ပညာသင်ကြားနိုင်ရန် အမျိုးသမီး ကျောင်းသူများအတွက် အထူးပညာသင်ထောက်ပံ့ကြေးများ ပံ့ပိုးပေးခြင်း၊ မိခင်များ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း ပညာသင်ကြားနိုင်ရန်အတွက် နေ့ကလေးထိမ်းကျောင်းများဖြင့် ကလေးများအား စောင့်ရှောက်ပေးခြင်း၊ မိခင်များအားလပ်သည့်အချိန်ကို ဦးစားပေး၍ သင်တန်းများပေးခြင်း၊ အမျိုးသမီးခေါင်းဆောင်များ ပေါ်ထွန်းလာစေရန်အတွက် ခွဲတန်း စနစ်ဖြင့် အမျိုးသမီးခေါင်းဆောင် နေရာအရေအတွက်ကို သတ်မှတ်ပေးခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။ ထို့အတူ လူမျိုးစုများနှင့် လူမျိုးကြီးများအကြား ကွာဟမှုဖြစ်နေသည်ကို ပပျောက်စေရန် ယာယီ အထူးလုပ်ဆောင်ပေးမှုအနေဖြင့် လူမျိုးစုများနေထိုင်ရာဒေသများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက် လာစေရေးအတွက် ဘတ်ဂျက်များ ပိုမိုချထားပေးခြင်း၊ ထိုလူမျိုးစုများအတွက် ပညာရေး၊ စီးပွားရေး၊ နိုင်ငံရေး အခွင့်အလမ်းများ ပိုမိုဖန်တီးပေးခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်ပေးခြင်းတို့ဖြစ်သည်။

(၅) အာဖရိက လူသားနှင့်ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ပဋိညာဉ်စာတမ်း(African Charter on Human and People’s Rights)

ဤစာတမ်းကို ၁၉၈၁ခု၊ ဇွန်လ(၂၇) ရက်နေ့တွင် အာဖရိက ညီညွတ်ရေး အဖွဲ့ကြီးမှ ကင်ညာနိုင်ငံ၊ နိုင်ရိုဘီမြို့၌ သဘောတူပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။ဤစာတမ်းသည် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကြေငြာစာတမ်း (Universal Declaration of Human Rights) ကို အခြေခံကိုးကား၍ ရေးသားထားခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုစာတမ်း၏ ပဏာမ အဖွင့်စကားချီးတွင် လူ့အခွင့်အရေးများကို ဖန်တီးရာ၌ အာဖရိကတိုက် ပြည်သူများ၏ တန်ဖိုးများနှင့် သမိုင်းဝင် ဓလေ့ထုံးစံများ၏ ကောင်းမွန်သည့် ဂုဏ်သိက္ခာများအား ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် လိုအပ်သည်ဟု အခိုင်အမာဖော်ပြထားသည်။ ထို့အပြင် ဤစာတမ်းတွင် လူတိုင်းတယောက်စီ၏ အခွင့်အရေးများနှင့်

တာဝန်ရှိမှုများကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ (Civil and Political Rights) ကို အပိုဒ် (၃) မှ (၁၃) အထိတွင်၎င်း၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေး (Economic, Social and Cultural Rights) များကို အပိုဒ် (၁၄) မှ အပိုဒ် (၁၈) တွင်၎င်း ဖော်ပြထားပါသည်။ စာတမ်း၏ ဒုတိယပိုင်းတွင် စာတန်းပါလုပ်ငန်းများအား အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်မှုကို စောင့်ကြပ်ရန်အတွက် အာဖရိကလူသားနှင့် ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ကော်မရှင်အဖွဲ့ (African Commission on Human and Peoples' Rights) ကို တည်ထောင်ခြင်းနှင့် ထိုကော်မရှင်၏ လုပ်ငန်းများနှင့် ပတ်သတ်၍ တိတိကျကျ ဖော်ပြရေးသားထားပါသည်။

(၆) အာဖရိက လူသားနှင့်ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ကော်မရှင် (African Commission on Human and Peoples' Rights)

ဤကော်မရှင်သည် အာဖရိကလူသားနှင့် ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ပဋိညာဉ်စာတမ်း (African Charter on Human and Peoples' Rights) ၏ အပိုဒ် (၃၀ မှ ၆၁) တွင် ရေးသားထားသော အချက်များအရ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤကော်မရှင်ကို စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများက ရွေးချယ်တင်မြှောက်ထားသည့် အဖွဲ့ဝင် (၁၁) ဦးဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ အာဖရိက တိုက်အတွင်းရှိ လူသားနှင့် ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများကို တိုးမြှင့် လုပ်ဆောင်ပေးရန်နှင့် ၎င်းတို့ကို ကာကွယ်ပေးရေးကို အာမခံနိုင်စေရန် ဤကော်မရှင် သို့ အခွင့်အာဏာ ပေးအပ်ထားပါသည်။ ဤကော်မရှင်၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ဆောင်ရွက်ရာတွင် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ ဆက်သွယ်သတင်းပို့မှုနှင့် အဖွဲ့ဝင်မဟုတ်သော နိုင်ငံများမှ ဆက်သွယ် သတင်းပို့မှုများအပေါ်တွင် မူတည်၍ လုပ်ကိုင်နေပါသည်။ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ ပုံမှန်အစီရင်ခံစာများ တင်သွင်းရန်ကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ မည်ကဲ့သို့ လုပ်ဆောင်ရမည် ဆိုသည်ကို ဤပဋိညာဉ် စာတမ်းတွင် ထည့်သွင်းရေးသားထားပါ။

စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ ဆက်သွယ်သတင်းပို့မှုများ (Communications) ဆိုသည်မှာ ပဋိညာဉ်စာတမ်းပါ အချက်များကို အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတခုက ဖောက်ဖျက် ကျူးလွန်ကြောင်းကို ယုံကြည်ရသည့် ခိုင်လုံသော အကြောင်းပြချက်များရှိပါက အခြားအဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံတနိုင်ငံက ကော်မရှင်ထံသို့ ဆက်သွယ်တိုင်ကြားခြင်းကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုသို့ ချိုးဖောက်ကြောင်း ခိုင်လုံသည့် အကြောင်းပြချက်များ ရှိလာပါက တိုင်ကြားမည့် နိုင်ငံနှင့် ပတ်သက်၍ လုပ်ဆောင်နိုင်စရာ နည်းလမ်း နှစ်လမ်းရှိသည်။

ပထမနည်းလမ်းမှာ ချိုးဖောက်သည်ဟု တွေ့ရှိရသော သက်ဆိုင်သည့်နိုင်ငံကို ဆက်သွယ်၍ ချိုးဖောက်မှုများကို ရပ်တန့်စေရန်အတွက် စေ့စပ်ဆွေးနွေးနိုင်သည်။ ထိုသို့ဆွေးနွေးရာမှ သဘောတူညီမှု မရခဲ့လျှင် မည်သည့်အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံမဆို ထိုအကြောင်းအရာကို ကော်မရှင်သို့ တင်ပြနိုင်သည်။

အခြားတနည်းမှာ တိုင်ကြားသည့် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံက ကော်မရှင်ထံသို့ တိုက်ရိုက် တင်ပြခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ဆက်သွယ်တိုင်ကြားရာတွင် ထိုအကြောင်းအရာနှင့် ပတ်သက်၍ နိုင်ငံအတွင်းရှိ အရေးယူဆောင်ရွက်မှုအားလုံးကို ကြိုးပမ်းလုပ်ဆောင် ခဲ့သော်လည်း ကျေနပ်လောက်သည့် အဖြေတစ်ခုခုကို မရရှိသည့် နောက်ဆုံးမှသာ ကော်မရှင်သို့ တိုင်ကြားရမည်ဖြစ်သည်။ တိုင်ကြားလာသည့် အကြောင်းအရာအား ကော်မရှင်က အသင့်လျော်ဆုံး နည်းလမ်းကိုသုံး၍ နိုင်ငံအချင်းချင်း ချစ်ကြည်ရင်းနှီးမှုကို မပျက်စေသည့် အကောင်းဆုံး ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ပေးရသည်။ အကယ်၍ ချစ်ကြည်ရင်းနှီးမှု မပျက်သော အဖြေရှာမှုကို မရနိုင်သည့်အခါမျိုးတွင် ကော်မတီ၏ အကြံပြုချက်များ ပါဝင်သော အစီရင်ခံစာတစ်စောင်ကို ပြင်ဆင်ပြီး ထိုအစီရင်ခံစာကို အာဖရိကတိုက် ညီညွတ်မှုအဖွဲ့ကြီး၏ နိုင်ငံခေါင်းဆောင်များနှင့် အစိုးရများ ညီလာခံသို့ တင်ပြအစီအရင် ခံမည်ဖြစ်သည်။

ကော်မရှင်၏လုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင်သည့် အဖွဲ့ဝင်မဟုတ်သော နိုင်ငံများ၏ ဆက်သွယ်သတင်းပို့မှုနှင့် ပတ်သက်၍ အာဖရိကလူသားနှင့် ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ပဋိညာဉ်စာတမ်းတွင် “အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှလွဲ၍ အခြားဆက်သွယ်မှုများ” ဟူ၍သာ ဖော်ပြထားသည်။ မည်သည့်အဖွဲ့မျိုးနှင့် နိုင်ငံမျိုးက ကော်မရှင်ထံ တင်ပြတိုင်ကြားနိုင်သည် ဆိုသောအချက်ကို တိတိကျကျ ဖော်ပြထားခြင်း မရှိပါ။ ထို့အတွက်ကြောင့် လူတိုင်းတယောက်ခြင်းဖြစ်စေ သို့မဟုတ် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများကဖြစ်စေ ဆက်သွယ်တိုင်ကြားမှုများ ပြုလုပ်နိုင်သည်ဟု ကောက်ချက်ချနိုင်သည်။

ကော်မရှင်အနေနှင့် မိမိထံဆက်သွယ်တိုင်ကြားလာသော အကြောင်းအရာတစ်ခု ကို မိမိတိုင်တွယ် ဖြေရှင်းခြင်း ပြု မပြု နှင့်ပတ်သက်၍ လက်ခံနိုင်မှု (Admissibility) စံများကို တိတိကျကျ သတ်မှတ်ထားသည်။ တိုင်ကြားခံရသည့် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံသို့ ကော်မရှင်က ထိုအကြောင်းအရာကို ပေးပို့ပြီးသည့် နောက်ပိုင်းတွင် ကော်မရှင်သည် ပဋိညာဉ်စာတမ်းတွင် ပါဝင်သည့် အချက်များအပေါ် အမှန်တကယ် ချိုးဖောက်မှု ရှိ မရှိ

လျှို့ဝှက်သော လုပ်ငန်းစဉ်များ အတိုင်း စုံစမ်းစစ်ဆေးရပါသည်။ ထို့နောက်တွင်မှ ထိုတွေ့ရှိချက်များကို သက်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံထံသို့အပြင် အာဖရိက ညီညွတ်ရေးအဖွဲ့ကြီး၏ နိုင်ငံခေါင်းဆောင်များနှင့် အစိုးရများ ညီလာခံသို့ ပေးပို့ရမည် ဖြစ်ပါသည်။

(၇) အာဖရိက လူသားနှင့်ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ တရားရုံး (African Court of Human and Peoples' Rights)

အာဖရိက လူသားနှင့် ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ပဋိညာဉ်စာတမ်း၏ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ် (Protocol) ကို ၁၉၉၈ခု၊ ဇွန်လ (၉)ရက်နေ့တွင် ဘာကီနာဖက်စ်ဆို နိုင်ငံ အိုအေဂါဒိုဂိုမြို့၌ လက်မှတ်ရေးထိုး ခဲ့ပါသည်။ ထိုနောက်ဆက်တွဲစာချုပ်တွင် အာဖရိက လူသားနှင့်ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ တရားရုံးကို ဖွင့်လှစ်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါသည်။ ထိုနောက်ဆက်တွဲ စာချုပ်ကို နိုင်ငံ ၁၅ နိုင်ငံက အတည်ပြုခဲ့ပြီးနောက် စာချုပ်အသက်ဝင်လာခဲ့ပါသည်။ ဤတရားရုံးအား အာဖရိကညီညွတ်ရေးအဖွဲ့ (OAU) ၏ နိုင်ငံခေါင်းဆောင်များနှင့် အစိုးရများ ညီလာခံကနေ၍ ရွေးချယ်တင်မြှောက်ထားသည့် တရားသူကြီးများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပါသည်။

ထိုတရားရုံးသို့ လူသားနှင့်ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ အာဖရိက ကော်မရှင် (African Commission on Human and Peoples' Rights) က နေ၍ အမှုများကို တင်သွင်းနိုင်ပါသည်။ ထိုမျှမက ထိုအာဖရိက ကော်မရှင်တွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးပေးရန် တိုင်ကြားသောနိုင်ငံကဖြစ်စေ၊ ထိုသို့စွပ်စွဲခြင်း မဟုတ်ကြောင်း ချေပချက်ကို စွပ်စွဲခံရသော နိုင်ငံကဖြစ်စေ၊ ထိုသို့စွပ်စွဲခြင်း မဟုတ်ကြောင်း ချေပချက်ကို စွပ်စွဲခံရသောနိုင်ငံကဖြစ်စေ၊ ဤတရားရုံးသို့ တင်သွင်း တိုင်ကြားနိုင်သလို အာဖရိကတိုက်ရှိ အစိုးရများဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများကလည်း တိုင်ကြားနိုင်ပါသည်။

ထိုသို့တင်သွင်းတိုင်ကြားမှုများအား ထိုနိုင်ငံများအနေဖြင့် ဤနောက်ဆက်တွဲ စာချုပ်ကို အတည်ပြုလက်မှတ်ထိုးပြီးမှသာ လက်ခံနိုင်ပါမည်။ အကယ်၍ တိုင်ကြားမှု သည် နိုင်ငံများက တိုင်ကြားခြင်းမဟုတ်ဘဲ တဦးတယောက်ခြင်းနှင့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများက တင်သွင်းတိုင်ကြားမှုဖြစ်ပါက လုပ်ထုံးလုပ်နည်း များမှာ ပိုမိုရှုပ်ထွေးတတ်သည်။ တဦးချင်း သို့မဟုတ် အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့များက တိုင်ကြားမှုဖြစ်ပါက ထိုတိုင်ကြားခံရသော နိုင်ငံသည် ထိုနောက်ဆက်တွဲစာချုပ်ကို အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးပြီး ဖြစ်ရမည့်အပြင် ထိုစွပ်စွဲချက်များကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန်အတွက် တရားရုံး၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို လက်ခံသည့်

ကြေငြာချက် (Declaration) တခုကိုရေးသားထုတ်ပြန်မှသာ ထိုအမှုကို တင်ပြ တိုင်ကြားနိုင်ပေလိမ့်မည်။

ထို့ပြင် တိုင်ကြားသည့် အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့မှာလည်း ကော်မရှင်တွင် လေ့လာခွင့် အဆင့်ရှိသော အဖွဲ့အစည်းဖြစ်ရန် လိုအပ်ပါသေးသည်။ ထိုသို့သော အမှုမျိုးအား ဤတရားရုံးမှ နေ၍ အမိန့်ချမှတ်ခြင်းမပြုဘဲ တရားရုံးသို့ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ (NGOs) က တင်သွင်းခဲ့သော တင်ပြချက်အားလုံးကို ကော်မရှင်ထံသို့ ပေးပို့ရပါသည်။

အခြားအမှုမျိုးတွင် စွပ်စွဲထားသော ချိုးဖောက်မှုများကို တရားရုံးက စီရင်၍ သင့်တော်သလို အရေးယူဆောင်ရွက်သွားရန် စီရင်ချက်ချနိုင်ပါသည်။ ထိုစီရင်ချက်များကို စောင့်ကြပ်ရန် တာဝန်အရှိဆုံးမှာ အာဖရိကညီညွတ်ရေးအဖွဲ့၏ ဝန်ကြီးများကောင်စီ (The Council of Ministers of the OAU) ဖြစ်ပါသည်။

(၈) အမေရိကတိုက် လူ့အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် (American Convention on Human Rights)

ဤသဘောတူစာချုပ်ကို ကော့စတာရီကာနိုင်ငံ ဆန်ဂျိုဒီ ဒီကော့စတာရီကာ မြို့တွင် ၁၉၆၉ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ (၂၂)ရက်နေ့က အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ အမေရိကတိုက်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးစာချုပ်၏နိဒါန်းတွင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး ကြေငြာစာတမ်းနှင့် အခြားနိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေး စာချုပ်စာတမ်းများကို ညွှန်းဆိုရေးသားထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ စာချုပ်၏ ပထမပိုင်းတွင် အစိုးရများ၏ တာဝန်များနှင့် နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအပါအဝင် အခွင့်အရေးများကို အစိုးရများက အကာအကွယ်ပေးရန် ဖော်ပြထားသည်။ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့် ပတ်သက်၍ ဤစာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးထားသော အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများသည် ရရှိနိုင်သော အရင်းအမြစ်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစား၍ “တဖြည်းဖြည်းချင်း တိုးတက်စွာဖြင့် အပြည့်အဝ အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်မှု” ကို အာမခံနိုင်ရန် လုပ်ဆောင်သွားရမည်ဟု တာဝန်ပေးထားပါသည်။ စာချုပ်၏ဒုတိယပိုင်းတွင် ဤစာချုပ်ပါအချက်များအား လိုက်နာစောင့်ထိမ်းမှုကို စောင့်ကြပ်ရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းတာဝန်ပေးထားသော အမေရိကတိုက် လူ့အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ကော်မရှင် (Inter-American Commission on Human Rights) နှင့် အမေရိကတိုက်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးတရားရုံး (Inter-American Court of Human Rights) တို့အကြောင်းကို ဖော်ပြထားပါသည်။

ဤသဘောတူစာချုပ်တွင် နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်နှစ်ခု ရှိပါသည်။ ပထမနောက်ဆက်တွဲ စာချုပ်မှာ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့် ပတ်သက်၍ ဤစာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးထားသော အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများသည် ရရှိနိုင်သော အရင်းအမြစ်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစား၍ “တဖြည်းဖြည်းချင်း တိုးတက်စွာဖြင့် အပြည့်အဝ အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်မှု” ကို အာမခံ နိုင်ရန် လုပ်ဆောင်သွားရမည်ဟု တာဝန်ပေးထားပါသည်။ ထိုစာချုပ်၏ ဒုတိယပိုင်းတွင် ဤစာချုပ်ပါအချက်များအား လိုက်နာစောင့်ထိန်းမှုကို စောင့်ကြပ်ရန်အတွက် ဖွဲ့စည်း တာဝန်ပေးထားသော အမေရိကတိုက် လူ့အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ကော်မရှင် (Inter-American Commission on Human Rights) နှင့် အမေရိက တိုက်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးတရားရုံး (Inter-American Court of Human Rights) တို့အကြောင်းကို ဖော်ပြထားပါသည်။

ဤသဘောတူစာချုပ်တွင် နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်နှစ်ခု ရှိပါသည်။ ပထမ နောက်ဆက်တွဲ စာချုပ်မှာ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ နှင့် သက်ဆိုင်ပြီး ၁၉၈၈ ခု၊ နိုဝင်ဘာလ (၁၇) နေ့တွင် အယ်ဆာဗေဒိုး နိုင်ငံ ဆန်ဆယ်လ်ဘာဒိုမြို့တွင် အတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။ ထိုနောက်ဆက်တွဲစာချုပ်တွင် ပါဝင်သောအချက်များမှာ နိုင်ငံတကာ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး နှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးစာချုပ်တွင် ဖော်ပြသည့်အတိုင်း တသွေမတိမ်း ဖြစ်သည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ဒုတိယနောက်ဆက်တွဲစာချုပ်မှာ သေဒဏ်ပေးမှု ဖျက်သိမ်းရေးနှင့် သက်ဆိုင်ပြီး ၁၉၉၀ခု ဇွန်လ(၈) ရက်နေ့က ချီလီနိုင်ငံ ဆန်တီယာဂိုဒီချီလီမြို့တွင် အတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။

(၉) ပန်ကြားခြင်း (Appeal)

ပန်ကြားခြင်းဆိုသည့် စကားလုံးမှာ လူ့အခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ် ပေးရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းထူထောင်ထားသော မည်သည့်အဖွဲ့အစည်းများသို့မဆို တိုင်ကြားချက်များ တင်သွင်းခြင်းကို ဆိုလိုပါသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် ပန်ကြားခြင်း (Appeal) ဆိုသည်မှာ တိုင်ကြားခြင်း (Complaint)၊ လျှောက်ထားခြင်း (Petition)၊ ဆက်သွယ်ခြင်း (Communication)၊ အခိုင်အမာပြောဆိုခြင်း (Claim) သို့မဟုတ် တောင်းဆိုခြင်း (Demand) တို့နှင့် ဆင်တူပါသည်။ တရားရေးဆိုင်ရာ၊ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်မှုပိုင်းဆိုင်ရာ စသည်ဖြင့် မည်သည့်သဘောမျိုး ရှိစေကာမူ တိုင်ကြားမှုများအား တင်သွင်းခြင်းကို ဆိုလိုသော တရားရေးဆိုင်ရာ ဝေါဟာရ ဖြစ်ပါသည်။

(၁၀) အခြေခံအခွင့်အရေးများ (Basic Rights)

အချို့သော လူ့အခွင့်အရေးများမှာ အခြေအနေအကြောင်းတရား တစ်စုံတရာကြောင့် အကန့်သတ်ခံကောင်းခံရနိုင်သော်လည်း အချို့သော အခွင့်အရေးများ မှာမူ မည်သို့သောအခြေအနေ၊ မည်သို့သောအကြောင်းများကြောင့်မှ ကန့်သတ်ခွင့်မရှိ ဟု ဆိုထားသည်။ ထိုသို့ကန့်သတ်ခွင့်မရှိသော အခွင့်အရေးများကို အခြေခံအခွင့်အရေးဟု ခေါ်သည်။ ထိုအခြေခံအခွင့်အရေးများကို လူ့အခွင့်အရေး စာချုပ်စာတန်းများတွင် အထူးရေးသား ဖော်ပြထားလေ့ရှိသည်။ သို့သော် ထိုအခြေခံ အခွင့်အရေးများကို ဖော်ပြထားရာတွင် စာချုပ်တစ်ခုနှင့်တစ်ခု မတူဘဲ ကွဲပြားနေတတ်သည်ကိုလည်း တွေ့နိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် နိုင်ငံတကာ နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေး အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်တွင် ဖော်ပြထားသော အခြေခံ အခွင့်အရေးများ ဆိုသည်မှာ (က) အသက်ရှင်ခွင့်ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေး (ခ) ညှဉ်းပမ်း နှိပ်စက်မှု သို့မဟုတ် လူသားမဆန်စွာ နှိပ်စက်မှု၊ သို့မဟုတ် ဂုဏ်သိက္ခာ နိမ့်ကျစေသော ဆက်ဆံမှုတို့မှ ကင်းလွတ်ခွင့်၊ (ဂ) ကျွန်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် ကျွန်အဖြစ် ဆက်ဆံခြင်းတို့မှ ကင်းလွတ်ခွင့် (ဃ) ပြစ်မှုတစ်ခုအတွက် နောက်ထပ်တစ်ခု ပြန်လည် အပြစ်ပေးခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့် (င) တရားဥပဒေရှေ့တွင် လူသားအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခွင့် (စ) လွတ်လပ်စွာ တွေးခေါ်ယုံကြည်ကိုးကွယ်ပိုင်ခွင့် (ဆ) စာချုပ် တွင် ဖော်ပြထားသည့်တာဝန်ကို ပြည့်မီအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းအတွက် ထောင်ချခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်တို့ဖြစ်သည်။ သို့သော် ဥပဒေနှင့် အမေရိကတိုက် နိုင်ငံများတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသော လူ့အခွင့်အရေးစာချုပ်များတွင် နိုင်ငံတကာစာချုပ်တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသော အခြေခံအခွင့်အရေးများအနက် ပထမလေးမျိုးဖြစ်သော အသက်ရှင် ခွင့်ဆိုင်ရာအခွင့်အရေး၊ ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်မှု သို့မဟုတ် လူသားမဆန်စွာ ဆက်ဆံမှု သို့မဟုတ် ဂုဏ်သိက္ခာနိမ့်ကျစေသော ဆက်ဆံမှုတို့မှ ကင်းလွတ်ခွင့်၊ ကျွန်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် ကျွန်အဖြစ်ဆက်ဆံခြင်းတို့မှ ကင်းလွတ်ခွင့်နှင့် ပြစ်မှုတစ်ခုအတွက် နောက်ထပ်တစ်ခုအပြစ်ပေးခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်တို့ကိုသာ အခြေခံအခွင့်အရေးအဖြစ် သတ်မှတ်ဖော်ပြထားသည်။

(၁၁) ပဋိညာဉ်စာတမ်း (Charter)

ဤအသုံးအနှုန်းကို တနေရာနှင့်တနေရာမတူဘဲ ပြောင်းလဲသုံးလေ့ရှိသည်။ တခါတရံတွင် နိုင်ငံတကာသဘောတူညီထားသော သဘောတူညီချက်များဖြစ်သည့် ကုလသမဂ္ဂ ပဋိညာဉ်စာတမ်း (United Nations Charter)၊ အာဖရိကလူသားနှင့် ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ပဋိညာဉ်စာတမ်း

(African Charter on Human and Peoples' Rights) သို့မဟုတ် ဥရောပလူမှုရေးဆိုင်ရာ ပဋိညာဉ်စာတမ်းတခုချင်းကိုလည်း ပဋိညာဉ်စာတမ်းဟု သုံးနှုံးသကဲ့သို့ အချို့သော စာချုပ်များကို ပေါင်းစပ်၍ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး ပဋိညာဉ်စာတမ်းဟူ၍ ရောပြွန်းခေါ်လေ့ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ပဋိညာဉ်စာတမ်းဆိုသည့် စကားလုံးသည် သုံးစွဲသည့်နေရာကိုလိုက်၍ အဓိပ္ပါယ်ကွဲပြားကောင်း ကွဲပြားနိုင်ပါသည်။

(၁၂) ကလေးသူငယ် (Child)

ကလေးသူငယ်များ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် (Convention on the Rights of the Child) ကို ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေညီလာခံက ၁၉၈၉ ခု နိုဝင်ဘာလ ၂၀ ရက်နေ့တွင် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ ထိုသဘောတူစာချုပ်တွင် ကလေးဆိုသည်မှာ “အသက် ၁၈ နှစ်အောက်ရှိ မည်သူ့ကိုမဆို” ဟူ၍ အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ ထို့ပြင်နိုင်ငံတော်က သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းချက်သည် (၁၈) နှစ်ထက်စော၍ သတ်မှတ်ထားခဲ့လျှင်လည်း ထိုသတ်မှတ်ချက်ကိုလည်း အသိအမှတ်ပြုပြန်ပါသည်။ အများအားဖြင့် နိုင်ငံများ၏ ကလေးအသက် သတ်မှတ်ချက်သည် (၁၈) နှစ်ဖြစ်သော်လည်း အချို့နိုင်ငံများတွင် ထို့ထက်ငယ်သော (၁၆) နှစ် အောက်အရွယ်ကို ကလေးအဖြစ်သတ်မှတ်ထားပါသည်။ ထိုသို့ ကလေးအဖြစ် သတ်မှတ်ချက် တခုတည်းသာ ကွဲပြားနေသည်သာမက နိုင်ငံအလိုက် သတ်မှတ်ထားသော ကလေးများ အလုပ်လုပ်သောအသက်၊ တရားဥပဒေအရ ပြစ်ဒဏ် စီရင်နိုင်သောအသက် စသည်တို့မှာလည်း တနိုင်ငံနှင့်တနိုင်ငံ ကွဲပြားလျက်ရှိပါသည်။

(၁၃) ကလေးစစ်သား (Child Soldier)

ကလေးစစ်သားဆိုသည်မှာ အသက် (၁၈) နှစ်အောက်ရှိ ယောက်ျားလေး သို့မဟုတ် မိန်းကလေးကို အမြဲတမ်းစစ်တပ် သို့မဟုတ် အမြဲတမ်းမဟုတ်သောစစ်တပ် သို့မဟုတ် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များတွင် လက်နက်ကိုင်သည်ဖြစ်စေ၊ မကိုင်သည်ဖြစ်စေ ထမ်းချက်၊ ပစ္စည်းထမ်း၊ သတင်းပို့ တာဝန်ထမ်းဆောင်ခြင်း၊ မိသားစုဝင်များ မဟုတ်ဘဲ ထိုအဖွဲ့နှင့်အတူ နောက်မှလိုက်ပါစေခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့်ဖြစ်စေ၊ အတင်းအကြပ် လက်ထပ်ယူရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့်ဖြစ်စေ ပါဝင်နေခြင်းတို့သာမက အခြားသော ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် ပတ်သက်နေသော သူများဖြစ်သည်ဟု အာဖရိကတိုက်ရှိ ကလေးများအား စစ်တပ်များအတွင်း ဝင်ရောက်စေမှုနှင့် ပတ်သက်၍ အကောင်းဆုံး ချမှတ်ရမည့် မူဝါဒများတွင် ဖော်ပြထားသည်။ ထိုအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်ကို နိုင်ငံတကာက လက်ခံအသုံးပြုလျက်ရှိသည်။

ကလေးစစ်သားနှင့်ပတ်သက်၍ ကလေးသူငယ်များ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် (Convention on the Rights of the Child) တွင် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခအတွင်းရှိ ကလေးများအား ကာကွယ်ပေးရန် အစိုးရမှ တာဝန်ရှိသည်ဟု ဆိုထားသည့်အပြင် အသက်(၁၅)နှစ် အောက်ရှိကလေးများအား စစ်တပ်အတွင်း စစ်မှုထမ်းစေခြင်းကို ကာကွယ်တားဆီးပေးရန် တာဝန်ပေးထားသည်။ ပင်မစာချုပ်တွင် ကလေးများစစ်တပ်အတွင်း ဆန္ဒအလျောက် ဝင်ရောက်နိုင်သည်။

အသက်ကို (၁၅) နှစ် သတ်မှတ်ထားခဲ့သော်လည်း ၁၉၉၉ခုနှစ်၊ မေလတွင် အတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော ကလေးစစ်သားစာချုပ်ဟု အသိများသည့် ကလေးများ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခတွင် ပါဝင်မှုနှင့်ပတ်သက်သော နောက်ဆက်တွဲစာချုပ် (Protocol) တွင် ထိုအသက်ကို (၁၈) နှစ်သို့ တိုးမြှင့်ပြဋ္ဌာန်းလိုက်သည်။

ထိုနောက်ဆက်တွဲစာချုပ်တွင် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများအနေဖြင့် အသက် (၁၈) နှစ်အောက်ကလေးများအား အတင်းအကြပ်စစ်တပ်ထဲဝင်စေခြင်း၊ စစ်သားအဖြစ်ကောက် ယူခြင်းများမပြုရန်၊ ဆန္ဒအလျောက် စစ်တပ်အတွင်းဝင်ရောက်မှုကို (၁၈) နှစ်အဖြစ် သတ်မှတ်ပေးရန်၊ ထိုသို့မဖြစ်နိုင်ပါက အနိမ့်ဆုံး (၁၆) နှစ် သတ်မှတ်ရန်၊ ထိုသို့သတ်မှတ်ထားသောအသက်ကို အစိုးရ၏ ဆန္ဒတခုထဲဖြင့် လျှော့ချခြင်းမပြုရန်၊ ဆန္ဒအလျောက် ဝင်ရောက်ကြောင်းကို အာမခံနိုင်ရန်အတွက် ထိုသူများ၏အသက် ထောက်ခံစာနှင့် မိဘအုပ်ထိမ်းသူများ၏ ထောက်ခံချက် ရယူရန်တို့ကို လုပ်ဆောင်ရန် တင်ပြထားသည်။ အခြားအစိုးရမဟုတ်သော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများကိုလည်း အသက် (၁၈) နှစ်အောက် ကလေးများအား စစ်မှုထမ်းစေခြင်းကို ရပ်တံ့ရန် ဆိုထားသည်။ လူ့အခွင့်အရေး စာချုပ်များအနက် ယခုနောက်ဆက်တွဲစာချုပ် တခုတည်းသာလျှင် အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့များ၏ ပါဝင်ပတ်သက်မှုကို ရပ်တံ့ရန် တောင်းဆိုထားခြင်းရှိသေးသည်။

ထိုနောက်ဆက်တွဲစာချုပ်သည် ၂၀၀၂ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ (၁၂) ရက်နေ့တွင် အသက်ဝင်လာခဲ့သည်။ အရှေ့အာရှတွင် ကမ္ဘောဒီးယား၊ တရုတ်၊ အင်ဒိုနီးရှားနှင့် တီမောနိုင်ငံတို့က ပဏာမလက်မှတ် (Signature) ရေးထိုးထားပြီး ဗီယက်နမ်နှင့် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတို့က အတည်ပြုလက်မှတ် (Ratification) ရေးထိုးထားသည်။

(၁၄) နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ (Civil and Political Rights)

နိုင်ငံသားနှင့်နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများသည် လူသားတို့တွင်ရှိသော အခွင့်အရေးများဖြစ်ရုံသာမက နိုင်ငံတွင်းရှိ လူသားတိုင်းအပေါ် သက်ဆိုင်ရာအစိုးရက လေးစားလိုက်နာရန် လိုအပ်သောလူတိုင်းတယောက်ချင်း၏ လွတ်လပ်ခွင့်များပင်ဖြစ်သည်။ ထိုအခွင့်အရေးများနှင့် ပတ်သက်၍ ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေညီလာခံမှ ၁၉၆၆ ခု၊ ဒီဇင်ဘာလ ၁၆ ရက်နေ့တွင် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော နိုင်ငံတကာ နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ သဘောတူစာချုပ်တွင် ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ဖော်ပြထားသည်။ ယေဘုယျပြောနိုင်သည်မှာ နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ နိုင်ငံသားတို့၏ အသက်ရှင်ခွင့်နှင့် လွတ်လပ်ခွင့်တို့ကို အစိုးရက တရားလက်လွတ် ဝင်ရောက်နှောင့်ယှက်ခြင်းမှ ကာကွယ်ပေးသော အခွင့်အရေးများကို ဆိုလိုသည်။ ဥပမာ - အသက်ရှင်ခွင့်၊ ကျွန်ုပ်ပြုခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်၊ နှိပ်စက်ခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်၊ ပုဂ္ဂလိက လွတ်လပ်ခွင့်၊ လုံခြုံခွင့်၊ လွတ်လပ်ခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာသွားလာခွင့်၊ ယုံကြည်ကိုးကွယ်ခွင့်၊ တရားရေးအရ စီရင်ပိုင်ခွင့် စသည်တို့ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေး အခွင့်အရေး ဆိုသည်မှာ တိုင်းပြည်ရှိ အစိုးရ၏ လုပ်ငန်းရေးရာများတွင် နိုင်ငံသားများ ပါဝင်ပတ်သက်ခွင့်ကို ဆိုလိုပါသည်။ ဥပမာ - မဲပေးခွင့်၊ ရွေးချယ်ပိုင်ခွင့်၊ နိုင်ငံသားဖြစ် ခွင့်၊ အစိုးရပေါ်လစီများ ချမှတ်ဆောင်ရွက်ရာတွင် သိရှိပါဝင်ခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်၊ သတင်းဌာနများ လွတ်လပ်ခွင့်နှင့် လွတ်လပ်စွာ အဖွဲ့အစည်းများ ဖွဲ့စည်းခွင့် စသည်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

(၁၅) လူ့အခွင့်အရေး ကော်မရှင် (Commission on Human Rights)

ဤကော်မရှင်အား ကုလသမဂ္ဂ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးကောင်စီ (United Nations Economic and Social Council) က ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ထိုကော်မရှင်အား လူ့အခွင့်အရေးများ တိုးတက်စေရေးနှင့် ကာကွယ်ပေးရေးတို့ လုပ်ဆောင်ရန် အခွင့်အာဏာများ အပ်နှင်းထားသည်။

မူလအစက ဤကော်မရှင်ကို လူ့အခွင့်အရေး စာချုပ်စာတမ်းများကို ပြင်ဆင်ရေးဆွဲရန်အတွက် သက်သက်သာ ဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဤကော်မရှင်ကနေ၍ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး ကြေငြာစာတမ်း၊ နိုင်ငံတကာ စီးပွားရေး လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်နှင့် နိုင်ငံတကာ နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ သဘောတူစာချုပ်တို့ကို ပြင်ဆင်ရေးဆွဲပေးနိုင်ခဲ့သည်။ ၁၉၆၇ နှင့် ၁၉၇၀ ခုနှစ်များတွင် ဤကော်မရှင်အား

လူ့အခွင့်အရေးကိစ္စများ စောင့်ကြပ်ရန်တာဝန်ကို တိုးမြှင့် သတ်မှတ်လိုက်သည့် နောက်ပိုင်း ကော်မတီ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာရှိမှုများ ပိုမိုကျယ်ပြန့် လာခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ကော်မရှင်အား လူ့အခွင့်အရေးများကို ပြောင်ပြောင်တင်းတင်း ချိုးဖောက်မှုများ၊ အစုလိုက်အပြုံလိုက်နှင့် စနစ်တကျ ကျူးလွန်မှုများကို စုံစမ်းစစ်ဆေး ရန်အတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်ပြုခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့စုံစမ်းဖော်ထုတ်ရာတွင် အများပြည်သူ ကြားနာနိုင်သော လုပ်ငန်းစဉ်အနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်သော နိုင်ငံများအပေါ် ပြစ်တင်ရှုတ်ချခြင်းကို ကော်မရှင်က လုပ်ဆောင်နိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် လုပ်ငန်းစဉ် (၁၅၀၃) အရလည်း ကော်မရှင်သည် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုနှင့် ပတ်သက်သည့် စွပ်စွဲချက်များကို တိုက်ရိုက်စုံစမ်း စစ်ဆေးသွားခွင့် ရှိပါသည်။

လက်ရှိအနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်သည် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကို စုံစမ်းဖော်ထုတ်ခြင်း၊ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ပတ်သက်သော အစီအစဉ်များနှင့် ပေါ်လစီသစ်များအတွက် အဆိုတင်သွင်းခြင်း၊ လူ့အခွင့်အရေး ကာကွယ်ရေးအတွက် အကူအညီလိုအပ်သော နိုင်ငံများကို အကြံဉာဏ်များနှင့် နည်းပညာ အကူအညီပေးခြင်း၊ ယင်းရည်ရွယ်ချက်များနှင့် ဆက်စပ်နေသော ကဏ္ဍများအတွက် လုပ်ကိုင် ဆောင်ရွက်ပေးခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။ ၁၉၉၂ ခုနှစ်မှ စတင်၍ ရဝမ်ဒါနှင့် ယခင် ယူဂိုဆလားဗီးယား နိုင်ငံများကဲ့သို့ လူ့အခွင့်အရေးအခြေအနေ ဆိုးဆိုးဝါးဝါး ဖြစ်ပွား ခဲ့သော နိုင်ငံများနှင့်ပတ်သက်၍ အထူးဆွေးနွေးမှု အစည်းအဝေးများ ကျင်းပခဲ့သည်။

ကုလသမဂ္ဂ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတိုင်းသည် ကုလသမဂ္ဂပဋိညာဉ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုး လိုက်သည်နှင့် တပြိုင်နက် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးစံများကို လိုက်နာရန် တာဝန်ရှိသည်။ အခြားစာချုပ်စာတမ်းများကို လက်မှတ်ထိုးသည်ဖြစ်စေ၊ မထိုးသည် ဖြစ်စေ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးကြေငြာစာတမ်းပါ လူ့အခွင့်အရေးစံများကို လိုက်နာရန်မှာ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတိုင်း၏ တာဝန်နှင့်ဝတ္တရားများ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ကုလသမဂ္ဂပဋိညာဉ်မှ ဆင်းသက်လာသော ဤလူ့အခွင့်အရေး ကော်မရှင်သည် ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများအနက် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် စာချုပ်များကို လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်းမရှိသော နိုင်ငံများ၏ လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကိုပါ ဝေဖန်နိုင်သော အာဏာရှိသည့် အဖွဲ့ဖြစ်သည်။

လူ့အခွင့်အရေး ကော်မရှင်ကို စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးကောင်စီက ၁၉၄၆ ခုနှစ် တွင် စတင်ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ယနေ့တိုင် နှစ်စဉ်ဆွေးနွေးပွဲများ ပြုလုပ်၍ လူ့အခွင့်အရေး လုပ်ငန်းများကို လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်နေသည်။ မူလက ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင် (၁၈) နိုင်ငံ

ဖြင့် စတင်ခဲ့သော်လည်း ယခုအခါ ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင် (၅၃) နိုင်ငံဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားရှိသည်။ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှာ ရာသက်ပန်မဟုတ်ဘဲ (၃) နှစ်လျှင်တကြိမ် ရွေးကောက်သည်။ ရွေးကောက်ရာတွင် ကုလသမဂ္ဂနည်းစနစ်အတိုင်း ဒေသအလိုက် ခွဲခြားထားသော နိုင်ငံများ၏ ခွဲတမ်းစနစ်အရ အာဖရိကဒေသမှ (၁၅) ဦး၊ အာရှဒေသမှ (၁၂) ဦး၊ အရှေ့ဥရောပဒေသမှ (၅) ဦး၊ တောင်အမေရိကဒေသမှ (၁၁) ဦး၊ အနောက်ဥရောပနှင့် အခြားဒေသဟု သတ်မှတ်ထားသော သြစတြေးလျ၊ ကနေဒါ၊ နယူးဇီလန် နှင့် အမေရိကန်နိုင်ငံများမှ (၁၀) ဦး စသည်ဖြင့် ရွေးကောက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ကော်မရှင်၏ လုပ်ငန်းများကို စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးကောင်စီ၏ စည်းမျဉ်း၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအရ လုပ်ဆောင်ရသည်။ ငွေကြေး ကိစ္စနှင့်ဆိုင်သော အဆိုပြုချက်များ၊ အကြံပြုချက်များ၊ ငွေစာရင်းနှင့် အစီအစဉ်များကို လည်း စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးကောင်စီက အမြဲတမ်း ပြန်လည်သုံးသပ်သည်။

လူ့အခွင့်အရေး ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ (၅၃) နိုင်ငံသည် ကော်မရှင်၏ များပြားလှသော လုပ်ငန်းများအားလုံးကို လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ရန် မလွယ်ကူသောကြောင့် လူ့အခွင့်အရေး ကော်မရှင်၏အောက်တွင် အလုပ်အဖွဲ့များ နိုင်ငံအလိုက် လူ့အခွင့်အရေး အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးရေး အရာရှိများ၊ ကဏ္ဍအလိုက် လူ့အခွင့်အရေးများ အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးရေး အရာရှိများအပြင် လွတ်လပ်၍ ကျွမ်းကျင် သူများနှင့် ဖွဲ့စည်းထားသော ဆက်ကော်မရှင် (Sub-Commission) တို့ကို ဖွဲ့စည်း ခန့်အပ်ထားသည်။

လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်အောက်ရှိ အလုပ်အဖွဲ့များတွင် -

- ❖ အတင်းအကြပ် ဆန္ဒမပါဘဲ ပျောက်ဆုံးမှုဆိုင်ရာ အလုပ်အဖွဲ့ (Working Group of Enforced of Involuntary Disappearance)
- ❖ တရားလက်လွတ် ဖမ်းဆီးထိမ်းသိမ်းမှုဆိုင်ရာ အလုပ်အဖွဲ့ (Working Group on Arbitrary Detention)
- ❖ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အလုပ်အဖွဲ့ (Working Group on the Right to Development) တို့ ပါဝင်သည်။

ထို့ပြင် လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်သည် နိုင်ငံအလိုက် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကို လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးရေး အရာရှိများ ခန့်အပ်၍ လူ့အခွင့်အရေး အခြေအနေများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန် တာဝန်ပေးအပ်

လေ့ရှိသည်။ ယခုအချိန်အထိ အာဖဂန်နစ္စတန်၊ ပါပူဝါနယူးဂီနီးယား၊ မြန်မာ၊ ကမ္ဘောဒီးယား၊ ကျူးဘား၊ အယ်လ်ဆာဗေးဒီး၊ အီကွေဒိုး၊ ဂွါတီမာလာ၊ ဟေတီ၊ အီရတ်၊ အီရန်၊ ယူဂိုဆလားဗီးယား၊ ပိုလန်၊ ဆိုမားလီးယား၊ တိုဂို၊ ဗိုလေးဗီးယား၊ ဘရူမ်ဒီ၊ ရိုမေးနီးယား၊ ပါလက်စတိုင်း၊ သီရိလင်္ကာ၊ ဆူဒန်နှင့် ဇိုင်ယားနိုင်ငံတို့အတွက် အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးရေး အရာရှိများ ခန့်အပ်စေလွှတ် ခဲ့သည်။

ထို့ပြင် လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်သည် ကဏ္ဍအလိုက် အထူးကိုယ်စားလှယ်များ (Thematic procedures) ခန့်အပ်ခြင်းကိုလည်း ပြုလုပ် လေ့ရှိသည်။ ယခုအချိန်အထိ တရားလက်လွတ်သတ်ဖြစ်ခြင်း၊ နှိပ်စက် ညှဉ်းပမ်းခြင်း၊ ကြေးစားစစ်သားများသုံးခြင်း၊ ဘာသာရေးအရ ဖိနှိပ်ခြင်း၊ ကလေးသူငယ်များအား ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားခြင်း၊ လူမျိုးရေးမုန်းတီးမှု နှင့် ခွဲခြားဖိနှိပ်ခြင်း၊ လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်ပြောဆိုခြင်း၊ တရားရေးဆိုင်ရာယန္တရား လွတ်လပ်မှု၊ အမျိုးသမီးများအား အကြမ်းဖက်မှု၊ စွန့်ပစ်ပစ္စည်းများ၏ အကျိုး သက်ရောက်ခြင်း စသည့်ကဏ္ဍများဆိုင်ရာ အထူးကိုယ်စားလှယ်များကို ခန့်အပ်ထားသည်။ ထို့အပြင် ဆန္ဒမပါဘဲ ပျောက်ဆုံးခြင်း၊ မတရားချုပ်နှောင်ခြင်း၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ခွင့်နှင့် ရွှေ့ပြောင်း အလုပ်သမားများ အကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ စုံစမ်းရန် အလုပ်အဖွဲ့များ ဖွဲ့စည်းထားသည်။ ပြည်တွင်း၌ အခြေတကျ မနေထိုင်ရသော သူများ (Internally Displaced Persons) တို့အကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ အထူးကိုယ်စားပြု (Special Representative) တစ်ဦးကို ခန့်အပ်ထားသည်။ ထိုတာဝန်ရှိသူများမှ ကော်မရှင်ထံသို့ အစီရင်ခံစာ တင်သွင်းရပါသည်။ နိုင်ငံအလိုက် တင်သွင်းခြင်း မဟုတ်ဘဲ အကြောင်းအရာ ကဏ္ဍအလိုက် တင်သွင်းခြင်းဖြစ်သည်။ နိုင်ငံအလိုက်နှင့် ကဏ္ဍအလိုက် ခန့်ထားသော အထူးစုံစမ်း စစ်ဆေးရေးအရာရှိ ထံသို့ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များက လှုံ့ဆော်ခြင်း၊ လိုအပ်သောသတင်းများ ကို ထောက်ပံ့ခြင်းများ လုပ်ဆောင်လေ့ရှိသည်။

ခြောက်ပတ်ကြာမြင့်သော လူ့အခွင့်အရေး ကော်မရှင်ညီလာခံကို နှစ်စဉ် မတ်လလယ်မှ ဧပြီလကုန်အထိ ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံ၊ ဂျီနီဗာမြို့တွင် ကျင်းပသည်။ ညီလာခံတွင် ပထမဦးဆုံး ကော်မရှင်၏ ဥက္ကဋ္ဌတစ်ဦး၊ ဒုတိယ ဥက္ကဋ္ဌ သုံးဦးနှင့် မှတ်တမ်းတင်တစ်ဦးကို ရွေးချယ်တင်မြှောက်သည်။ ထို့နောက် ညီလာခံ အစီအစဉ်နှင့် အချိန်ဇယားတို့ကို သတ်မှတ်ကြသည်။

ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင်များသည် ညီလာခံမစတင်မီနှင့် ညီလာခံအတွင်းတွင် ၎င်းလက်အောက်ရှိ အလုပ်အဖွဲ့ငယ်များအားလုံးနှင့် တွေ့ဆုံသည်။ ညီလာခံ မစတင်မီ

တွေ့ဆုံသော တွေ့ဆုံမှုကို (Pre-Sessional Working Group Meeting) ဟုခေါ်ပြီး ညီလာခံအတွင်း အလုပ်အဖွဲ့များနှင့် တွေ့ဆုံ မှုများကို (Sessional Working Group Meeting) ဟုခေါ်သည်။ အချို့လုပ်ငန်းအဖွဲ့များ၏ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများတွင် လူအများ ပါဝင် တက်ရောက်နိုင်သည်။ လူ့အခွင့်အရေး ကော်မရှင်ညီလာခံသို့ ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများအပြင် အဖွဲ့ဝင်မဟုတ်သော နိုင်ငံကိုယ်စားလှယ်များ၊ ကုလသမဂ္ဂ အေဂျင်စီများမှ ကိုယ်စားလှယ်များ၊ ကုလသမဂ္ဂတွင် အတိုင်ပင်ခံ အဆင့် ရရှိထားသော အစိုးရမဟုတ်သည့် အဖွဲ့များ တက်ရောက်နိုင်သည်။

လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင် ညီလာခံလုပ်ငန်းစဉ်အရ ညီလာခံတွင် ဆွေးနွေးမည့် ခေါင်းစဉ်ကိစ္စများကို ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူး၏ ကိုယ်စားလှယ်က မိတ်ဆက်ကြေငြာပြီး ထိုခေါင်းစဉ်များနှင့် ပတ်သက်သော နောက်ခံသမိုင်းကြောင်းနှင့် စာရွက်စာတမ်းများကို တင်ပြသည်။ အထူးစုံစမ်း စစ်ဆေးရေးအရာရှိ နှင့် ကျွမ်းကျင်သူများ၏ နိုင်ငံအလိုက် သို့မဟုတ် ကဏ္ဍအလိုက် အစီရင်ခံစာများကို ခေါင်းစဉ်များ မဆွေးနွေးခင် တင်ပြလေ့ ရှိသည်။ ထို့နောက် ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင်တဦးက ခေါင်းစဉ်ကို မိတ်ဆက်ပေးပြီး ကော်မရှင်မဟုတ်သော နိုင်ငံကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ကုလသမဂ္ဂတွင် အတိုင်ပင်ခံ အဆင့် ရရှိထားသော အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များ၏ ကိုယ်စားပြုသူများမှ ကိုယ်တိုင်ဝင်ရောက် ပြောဆိုတင်ပြခြင်းကို ပြုလုပ်သည်။ ထို့ပြင် အစိုးရမဟုတ် သော အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံအပေါ် သို့မဟုတ် လူ့အခွင့်အရေး ကဏ္ဍတခုအကြောင်း အစီရင်ခံစာများကို ထုတ်ဝေဖြန့်ချိနိုင်သည်။ ထိုသို့ပြောဆို ခံရသော နိုင်ငံအနေဖြင့်လည်း ထိုပြောဆိုချက်များအပေါ် ပြန်လည်ချေပခွင့် ရှိသည်။ နောက်ဆုံးတွင် ထိုခေါင်းစဉ်နှင့် ပတ်သက်၍ ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံက မူကြမ်းတင်သွင်း၍ ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင်များက မဲဆန္ဒပေးကာ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သည်။ ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင် မဟုတ်သော နိုင်ငံများသည် ဆုံးဖြတ်ချက်မူကြမ်းကို ပူးတွဲတင်သွင်းနိုင်သော်လည်း မဲပေး၍ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေးအတွက် ဆွေးနွေးရာတွင် ပါဝင်ခွင့်မရှိပေ။ ထိုသို့ ကော်မရှင်က ချမှတ်လိုက်သော ဆုံးဖြတ်ချက်များကို စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေး ကော်မတီက အတည်ပြုရန် လိုအပ်သည်။

ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့များအနက် ဤလူ့အခွင့်အရေး ကော်မရှင်နှင့် ၎င်း၏အထောက်အကူပြု ဆပ်ကော်မရှင်တွင်သာ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များ တိုက်ရိုက်ပါဝင် လှုပ်ရှားနိုင်သည့်အတွက် ထူးခြားသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ ထိုအဖွဲ့များသည် လူ့အခွင့်အရေး အစီရင်ခံစာများကို ပြုစုရေးသားထုတ်ဝေပြီး တင်ပြနိုင်ရုံမျှမက မိမိတို့တင်ပြသော နိုင်ငံ သို့မဟုတ် အကြောင်းအရာ

ကဏ္ဍများအပေါ် စိတ်ဝင် စားထောက်ခံလိုစိတ်ရှိသည့် နိုင်ငံကိုယ်စားလှယ်များ၏ ရှေ့မှောက်တွင် ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျ အစီရင်ခံ တင်ပြနိုင်သည်။ ထို့ပြင်မိမိတို့ ချမှတ်စေလိုသော ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်စေရေးအတွက် တွန်းအားပေး တိုက်တွန်းလှုံ့ဆော်မှုများ လုပ်ဆောင်နိုင်သည်။ ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေညီလာခံကို နိုင်ငံကိုယ်စားလှယ် များသာ တက်ရောက်နိုင်သော်လည်း လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်တွင် နိုင်ငံ ကိုယ်စားလှယ်များသာမက အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များပါ ပါဝင်တက်ရောက် နိုင်သောကြောင့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ၏ လုပ်ဆောင်မှုကို အသိအမှတ်ပြုသော ကုလသမဂ္ဂ၏ ညီလာခံတခုဟု ဆိုနိုင်သည်။

(၁၆) အမျိုးသမီးများ အဆင့်အတန်းဆိုင်ရာ ကော်မရှင် (Commission on the Status of Women)

အမျိုးသမီး အဆင့်အတန်းဆိုင်ရာ ကော်မရှင်သည် စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးကောင်စီအောက်တွင် ဖွဲ့စည်းထားသော လုပ်ငန်းကော်မရှင် (၉) ခုအနက် တခုအပါအဝင် ဖြစ်သည်။ (၁၉၄၇) ခုနှစ်တွင် စတင် တည်ထောင်ခဲ့သော အမျိုးသမီး အဆင့်အတန်းဆိုင်ရာ ကော်မရှင်၏ တာဝန်မှာ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ နိုင်ငံသားခံယူရေး နှင့် ပညာရေး နယ်ပယ်များ တွင် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးများ တိုးတက်မြှင့်မားစေရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် အစီရင်ခံစာများ၊ အကြံပေးချက်များအား စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးကောင်စီသို့ ပြင်ဆင်ပေးရန် ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေး နယ်ပယ်ထဲတွင် အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီး တန်းတူအခွင့်အရေး ရရှိရေးအတွက် ချက်ချင်းဖြေရှင်း ဆောင်ရွက်ပေးရန် လိုအပ်သော ပြဿနာများနှင့် ပတ်သက်၍ အကြံဉာဏ်များလည်း ပေးနိုင်သည်။

နောက်ပိုင်းတွင် ကော်မရှင်၏တာဝန်များ ပိုမိုကျယ်ပြန့် အားကောင်းလာခဲ့ပြီး အမျိုးသမီး အခွင့်အရေး စံချိန်စံညွှန်းများ သတ်မှတ်ရေး၊ ဆက်သွယ်မှု လုပ်ငန်းများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ရေး၊ အထွေထွေအကြံပေးချက်များ ထုတ်ပြန်ရေးတို့အထိ ကျယ်ပြန့်လာခဲ့သည်။ ကော်မတီသည် အမျိုးသမီးများ၏ နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်နှင့် လက်ထပ်ပြီးသော အမျိုးသမီးများ၏ နိုင်ငံသားဖြစ်ခွင့်ဆိုင်ရာ စာချုပ်တို့ကို မူကြမ်းရေးဆွဲခဲ့သည်။ ကော်မတီ၏ ဦးဆောင်မှုဖြင့် ကမ္ဘာ့အမျိုးသမီးညီလာခံ (၄) ခုကို မက္ကစီကန်စီးတီး၊ ကိုပန်ဟန်၊ နိုင်ဂျီဘီနှင့် ဘီဂျင်းမြို့တို့တွင် အောင်မြင်စွာ ကျင်းပနိုင်ခဲ့သည်။ မူလ စတင်ဖွဲ့စည်းစဉ်က ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင် (၁၅) ဦး ရှိရာမှ နောက်ပိုင်းတွင် (၄၅) ဦးထိ တိုးပွားလာသည်။ ထိုကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင်များသည် ၎င်းတို့၏ သက်ဆိုင်ရာ အစိုးရများကို ကိုယ်စားပြုသည်။

(၁၇) အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အလုပ်သမားအဖွဲ့ချုပ်၏ အကြံပြုထောက်ခံချက်များ နှင့် သဘောတူညီချက်များကို အသုံးပြုခြင်းဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်သူများ ကော်မတီ (Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations of the International Labor Organization)

ဤကော်မတီသည် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အလုပ်သမားအဖွဲ့ချုပ် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ လိုက်နာဆောင်ရွက် အကောင်အထည်ဖော်ရန် တာဝန်ရှိမှုများအား အမှန်တကယ် အကောင်အထည်ဖော် လေးစားလိုက်နာခြင်း ရှိ မရှိကို လေ့လာရန်အတွက် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အလုပ်သမားအဖွဲ့ချုပ်ကနေ၍ ဖွဲ့စည်းထားသော ကော်မတီဖြစ်သည်။ ဤကော်မတီကို လွှတ်လပ်သည့် ကျွမ်းကျင်သူများဖြင့် ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားပါသည်။ ထိုကျွမ်းကျင်သူများကို ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်စွမ်းဆောင်နိုင်မှု အရည်အချင်းများအလိုက် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အလုပ်သမားအဖွဲ့ချုပ် ထွေထွေညွှန်ကြားရေးမှူး၏ အကြံပြုချက်အရ အုပ်ချုပ်မှု ကောင်စီကနေ၍ ခန့်အပ်ထားသည်။ ဤကော်မတီ၏ လုပ်ငန်းတာဝန်မှာ နိုင်ငံများက လိုက်နာပါမည်ဟု သဘောတူလက်မှတ် ရေးထိုးထားသော စာချုပ်ပါ အကြောင်းအရာများအား အမှန်တကယ် လေးစားလိုက်နာခြင်းရှိမရှိကို သိရှိရန်အတွက် ထိုနိုင်ငံများက တင်သွင်းသည့် ပုံမှန်အစီရင်ခံစာများအား လေ့လာခြင်းဖြစ်သည်။ အကယ်၍ ထိုနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံသည် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အလုပ်သမားအဖွဲ့ချုပ်၏ စာချုပ်တစ်ခုခုကို လက်မှတ်မထိုးထားသော်လည်း ထိုနိုင်ငံ၏ အစိုးရမှ တင်သွင်းသော အစီရင်ခံစာကိုကြည့်၍ ကော်မတီက လေ့လာနိုင်သည်။ အကယ်၍ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံသည် ၎င်း၏လုပ်ငန်းတာဝန်များကို သင့်လျော်သလို အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ခြင်းမရှိဟု ကော်မတီက သုံးသပ်ခဲ့ပါက ထိုနိုင်ငံအနေဖြင့် လုပ်ဆောင်သင့်သော အချက်များကို ဆောင်ရွက်သွားရန် ကော်မတီက ပန်ကြားရသည်။

(၁၈) စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး နှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးများ ကော်မတီ (Committee of Economic, Social and Cultural Rights)

ဤကော်မတီသည် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးများ ဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်အရ ဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်းမဟုတ်ဘဲ ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေး နှင့် လူမှုရေးကောင်စီ (ECOSOC) က ၁၉၈၅ခုနှစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပေးလိုက် ခြင်းဖြစ်သည်။

စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများသည် ၁၉၈၅ခုနှစ်အထိ မိမိတို့နိုင်ငံ၏ အစီရင်ခံစာများကို

ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးကောင်စီထံသို့ အစီရင်ခံ တင်သွင်းခဲ့ကြရသည်။ ၁၉၈၅ခုနှစ်တွင် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများ၏ လုပ်ဆောင်မှုများအပေါ် ပိုမို၍ စောင့်ကြည့်နိုင်ရန်အတွက် ကုလသမဂ္ဂ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးကောင်စီသည် လွတ်လပ်သော ကျွမ်းကျင်သူ (၁၈)ဦး ပါဝင်သည့် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး နှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် ကော်မတီကို သီးသန့်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် အသစ်ဖွဲ့စည်းလိုက်သော စာချုပ်ကော်မတီသည် ကုလသမဂ္ဂရှိ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးကောင်စီ၏ အောက်တွင်သာ ဆက်လက်ရှိနေခဲ့သည့်အတွက် အခြား စာချုပ်ကော်မတီကဲ့သို့ စာချုပ်နှင့်သာ သက်ဆိုင်သော၊ သက်ဆိုင်ရာစာချုပ် အောက်တွင် ဖွဲ့စည်းထားသော ကော်မတီမဟုတ်ချေ။

ကော်မတီဝင် (၁၈) ဦးကို (၄) နှစ်လျှင် တကြိမ် ရွေးကောက်သော်လည်း ကော်မတီဝင်တဦးစီ၏ သက်တမ်းကုန်ဆုံးချိန်မှာ တယောက်နှင့်တယောက် မတူညီကြပါ။ (၁၈) ဦးအနက် (၁၅) ဦးကို အာဖရိက၊ အာရှ၊ အရှေ့ဥရောပ၊ လက်တင်အမေရိကနှင့် အနောက်ဥရောပတို့မှ အညီအမျှရွေးချယ်ပြီး ကျန်သုံးဦးကို စာချုပ်အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများထဲမှ ဒေသအလိုက် ထပ်မံရွေးချယ်သည်။ ကော်မတီသည် တနှစ်လျှင် (၃) ကြိမ် တွေ့ဆုံ၍ အစည်းအဝေး ကျင်းပသည်။ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများသည် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ ဖြစ်လာပြီး (၂) နှစ်အတွင်း ကော်မတီသို့ အစီရင်ခံစာ တင်သွင်းရပြီး ပုံမှန် (၅) နှစ်လျှင်တကြိမ် အစီရင်ခံ တင်သွင်းရသည်။ ဤကော်မတီသည် ၁၉၉၅ခုနှစ် က ပနားမားနိုင်ငံရှိ အိမ်ယာစီမံကိန်းများကို စုံစမ်းဖော်ထုတ်ရန်အတွက် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအဖွဲ့ကို စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး အဖွဲ့ စေလွှတ်ပြီး ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျ သွားရောက်စုံစမ်းခြင်းမျိုးကို အခြားစာချုပ် ကော်မတီများက လုပ်ဆောင်ခြင်း မရှိသေးချေ။

အစီရင်ခံစာ တင်သွင်းမည့် နိုင်ငံအတွက် မေးခွန်းများပြင်ဆင်ရန် ကိုယ်စားလှယ် (၅) ဦးပါသော လုပ်ငန်းအဖွဲ့ကို ကြိုတင်ဖွဲ့စည်းလေ့ရှိသည်။ အစီရင်ခံစာတင်ရမည့် နိုင်ငံ ကိုယ်စားလှယ်သည် ကော်မတီအစည်းအဝေးတွင် အစီရင်ခံစာကို တင်သွင်းရသည်။ ထိုသို့ အစီရင်ခံစာတွင် စာချုပ်ပါအချက်များ ကို အကောင်အထည်ဖော်ရာ၌ မည်သည့်အကြောင်းကြောင့် အားနည်းနေရသည်ကို အစီရင်ခံလေ့ရှိသည်။ အများအားဖြင့် နိုင်ငံ၏ ဓနအရင်းအမြစ်ကြောင့် ဟူ၍ အကြောင်းပြတတ်သည်။ အစီရင်ခံစာတွင် ပထမပိုင်းအနေနှင့် နိုင်ငံ၏ အထွေထွေအခြေအနေ၊ စာချုပ်ပါအချက်များ၏ အထွေထွေအခြေအနေများကို တင်ပြ၍ ဒုတိယအပိုင်းတွင် စာချုပ်ပါ အပိုဒ်များကို အကောင်အထည်ဖော်မှု အကြောင်း အစီရင်ခံစာကို

အပိုဒ်အလိုက် အစီရင်ခံရသည်။ ထိုနိုင်ငံ ကိုယ်စားလှယ်အား လုပ်ငန်းအဖွဲ့က ပြင်ဆင်ထားသော ကိစ္စများ၊ ကော်မတီ အဖွဲ့ဝင်များက မေးမြန်းလိုသော မေးခွန်းများကို မေးမြန်းပြီး အစီရင်ခံစာကို လေ့လာကြသည်။ နောက်တရက် အစည်းအဝေး ပြန်စသည်အခါ နိုင်ငံကိုယ်စား လှယ်က ယမန်နေ့က မေးခွန်းများကို ဖြေကြားရသည်။ ထို့နောက် တံခါးပိတ် အစည်းအဝေးပြုလုပ်၍ တာဝန်ပေးအပ်ခြင်း ခံရသော ကော်မတီဝင်တစ်ဦးက ထိုနိုင်ငံအတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်မူကြမ်းကို ရေးဆွဲသည်။ ထို့နောက် ထိုမူကြမ်းကို ကျန်ကော်မတီအဖွဲ့ဝင်များ အားလုံးက ဖတ်ရှု၍ သဘောတူညီချက် ရယူသည်။ နောက်ဆုံး လူအများ တက်ရောက်သော အခမ်းအနားတွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ကြေငြာပြီး ထို့နောက် ကော်မတီ၏ အစီရင်ခံစာတွင် မှတ်တမ်းတင်သည်။ ထိုဆုံးဖြတ်ချက်များသည် ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေညီလာခံအထိ သက်ရောက်မှု ရှိသည်။

အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များ (NGO) များသည် သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံ၏ အစီရင်ခံစာကို လေ့လာရာတွင် ပါဝင်ခွင့်မရှိသော်လည်း၊ ထိုနိုင်ငံ၏ လုပ်ဆောင်မှုအခြေအနေများကို ပုံနှိပ်၍ ကော်မတီသို့ တင်သွင်းနိုင်သည်။ ကော်မတီ၏ တံခါးဖွင့် ဆွေးနွေးပွဲများတွင် (NGO)များအနေနှင့် ကျွမ်းကျင်သူ များအဖြစ် ပါဝင်နိုင်သည်။ လုပ်ငန်းအဖွဲ့ထံသို့ နှုတ်ဖြင့်အစီရင် ခံနိုင်သည်။ သို့ရာတွင် ဤကော်မတီနှင့် ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်သော (NGO) များမှာ နည်းပါးလှသည်။ ထို့ပြင် လူတစ်ဦးတယောက်ချင်းက ကော်မတီထံသို့ မိမိတို့ နိုင်ငံနှင့် အစိုးရတို့၏ လုပ်ဆောင်နေမှုများနှင့် ပတ်သက်၍ တင်ပြတိုင်ကြားပိုင် ခွင့်မရှိပေ။ ထိုသို့ တစ်ဦးချင်းတင်ပြနိုင်မှုကို ခွင့်ပြုမည့် နောက်ဆက်တွဲစာချုပ် တခု ပေါ်ထွန်းလာနိုင်စေရန် စတင်လှုံ့ဆော်လျက်ရှိသည်။ အချို့နိုင်ငံများ အနေဖြင့် ဤစီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေး သဘောတူစာချုပ်ပါ အချက်များကို လူ့အခွင့်အရေးအဖြစ် အသိအမှတ် ပြုထားခြင်း မရှိသေးချေ။ ဥပမာ - အမေရိကန်နိုင်ငံတွင် ထိုအခွင့်အရေးများ အကြောင်းကို သမတကလင်တန် လက်ထက်တွင်မှသာ စတင်မိတ်ဆက် ပြောဆိုပြီး ဆွေးနွေးငြင်းခုံနေဆဲ ရှိသေးသည်။ ထိုအချက်သည် ကုလသမဂ္ဂ တွင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အယူအဆများ ဆွေးနွေးသည့်အခါတိုင်း အကန့်အသတ် ဖြစ်နေရသေးသည့် အချက်ဖြစ်သည်။

(၁၉) အမျိုးသမီးများအား ခွဲခြားဆက်ဆံမှု ပပျောက်ရေးကော်မတီ (Committee on the Elimination of Discrimination against Women)

ဤကော်မတီအား ၁၉၇၉ခု၊ ဒီဇင်ဘာ ၁၈ရက်နေ့တွင် အတည်ပြု ပြဌာန်းခဲ့သော အမျိုးသမီးများအား နည်းမျိုးစုံဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ ဖျက်သိမ်းရေး သဘောတူစာချုပ်

(Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women)
အရ အမျိုးသမီးများအား နည်းမျိုးစုံဖြင့် ခွဲခြားထားမှုအားလုံး ဖျက်သိမ်းရေးစာချုပ်ပါ အချက်များကို စာချုပ်အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများက လေးစားလိုက်နာဆောင်ရွက်မှု ရှိမရှိ အပေါ် စောင့်ကြည့်ရန် ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

ကော်မတီတွင် အဖွဲ့ဝင် (၂၃) ဦး ပါဝင်ပြီး စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများက တင်သွင်းသော အမည်စာရင်းများကတစ်ဆင့် လျှို့ဝှက်မဲပေးစနစ်ဖြင့် ရွေးချယ်ခြင်း ဖြစ်သည်။ စာချုပ်ပါအချက်များ၏ ရည်ရွယ်ချက်များကို အောင်မြင်အောင် ကြိုးစားဆောင်ရွက်နိုင်မည့်သူများ ဖြစ်ရမည်ဟူသော စံဖြင့် ရွေးချယ်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ကော်မတီဝင်များသည် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများက အဆိုပြုသူများ ဖြစ်သော်လည်း သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံများကို ကိုယ်စားပြုသူများ မဟုတ်ဘဲ သီးခြားလွတ်လပ်၊ ကျွမ်းကျင်သူများသာ ဖြစ်သည်။ သက်တမ်းမှာ (၄) နှစ် ဖြစ်သည်။ ကော်မတီအစည်းအဝေးကို အမေရိကန်နိုင်ငံ၊ နယူးယောက်မြို့တွင် နှစ်စဉ် ဇန်နဝါရီလကုန်မှ စတင်၍ (၃) ပတ်ကြာ ကျင်းပလေ့ရှိသည်။

စာချုပ်တွင် အတည်ပြုလက်မှတ် ရေးထိုးလိုက်သောနိုင်ငံသည် လက်မှတ်ရေးထိုးပြီး တနှစ်အကြာတွင် အစီရင်ခံစာ တင်သွင်းရသည်။ ပုံမှန် အစီရင်ခံစာကို (၄) နှစ်လျှင်တကြိမ် တင်သွင်းရသည်။ ကော်မတီသည် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ အစီရင်ခံစာများနှင့် အခြားအစိုးရ မဟုတ်သော အဖွဲ့များ၏ ယှဉ်ပြိုင် အစီရင်ခံစာများကို လက်ခံသည်။ ထိုကော်မတီသည် သဘောတူစာချုပ်တွင် ပြဌာန်းထားသော အချက်များအပေါ် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများက မည်သည့် အတိုင်းအတာဖြင့် ကျင့်သုံးနေသည်ကို ပုံမှန်စောင့်ကြည့်သည်။ သဘောတူ စာချုပ်ပါ ရည်ရွယ်ချက် ပန်းတိုင်များသို့ တက်လှမ်းနိုင်ရေးအတွက် သက်ဆိုင်ရာ အစိုးရ၏ ပေါ်လစီချမှတ်ရာတွင် စေ့စပ်သေခြာစေရန် အခြေခံလိုအပ်ချက်များကို အထောက်အကူပေးသည်။ အမျိုးသမီးများ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးရေးကို ဖော်ဆောင်စေမည့် အစိုးရပေါ်လစီများတွင် အများပြည်သူများက ပါဝင်နိုင်မည့်နည်းကို ထောက်ကူပေးသည်။ သဘောတူစာချုပ်ပါ အချက်များကို အကောင်အထည် ဖော်ရာတွင် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများအနေနှင့် ကြုံတွေ့ရမည့် ပြဿနာ အခက်အခဲများကို ဖြေရှင်းနိုင်ရေးအတွက် အကူအညီပေးခြင်း၊ ထိုပြဿနာများကို ဖြေရှင်းနိုင်မည့် ပေါ်လစီများ ချမှတ်ခြင်းတို့ကို ကူညီဆောင်ရွက်သည်။ ထို့ပြင် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများအကြား သတင်း ဖလှယ်မှုကို အထောက်အကူပေးသည်။

ကော်မတီသည် အစီရင်ခံစာ တင်သွင်းရမည့် နိုင်ငံထံ မိမိတို့သိလိုသော ကိစ္စများ၊ မေးခွန်းများကို အစီရင်ခံစာ မတင်သွင်းမီ ကြိုတင်အသိပေးပြီး

အစီရင်ခံစာထဲတွင် ဖြေကြားရန် ပန်ကြားနိုင်သည်။ အစီရင်ခံစာ တင်သွင်းရသည့် နိုင်ငံ၏ ကိုယ်စားလှယ်သည် ကော်မတီအစည်းဝေးတွင် နှုတ်ဖြင့် အစီရင်ခံစာလေ့ရှိသည်။ ကော်မတီဝင်များက ထိုနိုင်ငံကိုယ်စားလှယ် တင်သွင်းသော အစီရင်ခံစာနှင့် အခြားသော အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များက ပေးပို့သော သတင်းများကို အခြေခံ၍ ထိုနိုင်ငံအပေါ် အကြံပေးချက်များ ထုတ်ပြန်ရသည်။ နောက်တကြိမ် အစီရင်ခံစာတွင် သိလိုသောအချက်များအား သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံသို့ အသိပေးရသည်။ ကော်မတီအစည်းဝေး ပြီးဆုံးပါက ထိုအကြံပေးချက်များကို ကုလသမဂ္ဂ ထွေထွေညီလာခံသို့ တင်ပြသည်။

အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များသည် ကော်မတီထံသို့ သက်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံသည် စာချုပ်ပါအချက်များအပေါ် ချိုးဖောက်နေသည်ကို တရားဝင်တင်ပြ အစီရင်ခံနိုင်ခြင်း မရှိသော်လည်း ထိုနိုင်ငံရှိ အမျိုးသမီးများ၏ အခြေအနေများ အကြောင်းကို ယှဉ်ပြိုင်အစီရင်ခံစာများ ရေးသား၍ တင်ပြနိုင်သည်။ အစိုးရများက တင်သွင်းသော အစီရင်ခံစာများသည် အများအားဖြင့် အဖြစ်မှန် များကို ထိမ်ချန်ထားတတ်လေ့ ရှိသဖြင့် ထိုနိုင်ငံအကြောင်းကို တိတိကျကျ သိရှိကျွမ်းကျင်သော အဖွဲ့များ၏ အစီရင်ခံစာများ၊ သတင်းအချက်အလက်များ သည် ကော်မတီအတွက် အသုံးဝင်သည်။ ထိုသို့သော ယှဉ်ပြိုင်အစီရင်ခံစာများ နှင့် သတင်းများကို သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံ ကိုယ်စားလှယ်က ကော်မတီ အစည်းအဝေးတွင် အစီရင်ခံစာ မတင်သွင်းမီ ကြိုတင်၍ ပေးပို့နိုင်ပါက ပိုမို အကျိုးရှိသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ထိုအစီရင်ခံစာများ၊ သတင်းအချက် အလက်များအပေါ် ကိုးကား၍ ကော်မတီသည် သက်ဆိုင်ရာအစိုးရကို မေးခွန်းများ ကြိုတင်ပေးပို့၍ ဖြေကြား စေနိုင်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ယှဉ်ပြိုင် အစီရင်ခံစာများသည် တိကျမှု၊ တိုတောင်းမှုရှိရန် လိုအပ်သည်။ နှစ်စဉ်နှစ်တိုင်း ကော်မတီသည် မိမိ၏ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုများကို စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေး ကောင်စီမှတစ်ဆင့် ကုလသမဂ္ဂ ထွေထွေညီလာခံသို့ အစီရင်ခံ တင်သွင်းရပါသည်။ ထိုအစီရင်ခံစာနှင့်အတူ ကော်မတီ၏ အကြံပြုချက်များကို ပူးတွဲပေးပို့လေ့ရှိပါသည်။

(၂၀) လူမျိုးရေး ဖိနှိပ်ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ ဖျက်သိမ်းရေးဆိုင်ရာ ကော်မတီ (Committee on the Elimination of Racial Discrimination)

ဤကော်မတီသည် ၁၉၆၅ ခု၊ ဒီဇင်ဘာ ၂၁ရက်နေ့တွင် ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေညီလာခံမှ အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းလိုက်သော လူမျိုးရေး ခွဲခြားဖိနှိပ် ဆက်ဆံမှု ပုံစံအားလုံး ဖျက်သိမ်းခြင်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ သဘောတူစာချုပ် (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination) အရ ဖွဲ့စည်းပေါ်ပေါက်လာခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

လူမျိုးရေးခွဲခြားဖိနှိပ်မှု ပုံစံအားလုံး ဖျက်သိမ်းရေး သဘောတူစာချုပ်ပါ အချက်များအပေါ် စာချုပ်အဖွဲ့များ၏ လေးစားတန်ဖိုးထား လုပ်ဆောင်မှုကို စောင့်ကြည့်ရန်အတွက် ကျွမ်းကျင်သူအဖွဲ့ဝင် (၁၈) ဦးပါသော ကော်မတီကို ဖွဲ့စည်းထားသည်။ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများသည် စာချုပ်တွင် အတည်ပြုလက်မှတ် ရေးထိုးပြီး တနှစ်အကြာတွင် အစီရင်ခံစာ တင်သွင်းရသည်။ ပုံမှန်အစီရင်ခံစာကို (၄) နှစ်လျှင်တကြိမ် တင်သွင်းရသည်။ ထိုအစီရင်ခံစာတွင် စာချုပ်ပါအချက်များနှင့် ပတ်သက်၍ တရားဥပဒေ ရေးဆွဲရေး၊ စီရင်ရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေး အခြားသောကဏ္ဍများတွင် နိုင်ငံတော် အစိုးရက လုပ်ဆောင်ထားသည့် အချက်များကို တင်ပြရသည်။ အစိုးရက ထိုသို့ မိမိတို့ လုပ်ဆောင်မှုများကို တင်ပြသော အစီရင်ခံစာသာမက စာချုပ်အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံက အခြားအဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံသည် စာချုပ်ပါအချက်များကို ကောင်းမွန်စွာ ကြိုးစား ဆောင်ရွက်မှု မရှိဟု တိုင်ကြားပါကလည်း ထိုတိုင်ကြားချက်ကို ကော်မတီက လက်ခံနိုင်သည်။ ထို့အပြင် စာချုပ်နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံက လူတိုင်းအပေါ် သို့မဟုတ် လူတစ်စုအပေါ် စာချုပ်ပါအချက်များ ချိုးဖောက်နေပါသည်ဟု တိုင်ကြားသော တိုင်းချင်း တိုင်ကြားမှုများကိုလည်း လက်ခံလေ့လာသည်။

(၂၁) အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အလုပ်သမားအဖွဲ့ချုပ်၏ အဖွဲ့အစည်းများ လွတ်လပ်စွာ ဖွဲ့စည်းခွင့်ဆိုင်ရာ ကော်မတီ (Committee on Freedom of Association of the International Labor Organization)

ဤကော်မတီသည် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အလုပ်သမားအဖွဲ့ချုပ်၏ အောက်တွင်ရှိပြီး အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ လွတ်လပ်စွာအဖွဲ့အစည်း ဖွဲ့စည်းခွင့် အခြေအနေကို အထူးစောင့်ကြပ် စစ်ဆေးသွားရန် တာဝန်ရှိသည်။ အလုပ်သမား အဖွဲ့ချုပ်၏ ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံဖြစ်သော သုံးပွင့်ဆိုင်စနစ်ကဲ့သို့ပင် ဤကော်မတီ တွင်လည်း အစိုးရများ၊ လုပ်ငန်းရှင်များ နှင့် အလုပ်သမားများဖြင့် ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားပါသည်။ ILO အုပ်ချုပ်မှုအဖွဲ့ကနေ၍ ဤကော်မတီ၏ ဥက္ကဋ္ဌကို ရွေးချယ်ခန့်ထားပေးသည်။ ဤကော်မတီသည် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ အစိုးရများ၊ အလုပ်သမားသမဂ္ဂများနှင့် လုပ်ငန်းရှင်အဖွဲ့အစည်းများ၏ တိုင်ကြား ချက်များအား လက်ခံခြင်းနှင့် စိစစ်သုံးသပ်ခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်သည်။ ILO အခြေခံဥပဒေများတွင် ပြဌာန်းထားသည့်အတိုင်း အဖွဲ့အစည်းများ လွတ်လပ်စွာ ဖွဲ့စည်းခွင့်စာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် နိုင်ငံကိုလည်း တိုင်ကြားမှု ရှိလာပါက ဤကော်မတီအနေဖြင့် ဆက်သွယ်မေးမြန်းနိုင်ခွင့် ရှိသည်။

(၂၂) ကလေးအခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ကော်မတီ (Committee on the Rights of the Child)

ဤကော်မတီသည် ၁၉၈၉ခု၊ နိုဝင်ဘာ (၂၀) ရက်နေ့တွင် အတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော ကလေးသူငယ်များ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်အရ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ကလေးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် ကော်မတီကို စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ လုပ်ဆောင်မှုများကို စောင့်ကြည့်ရန် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ လွှဲလှယ်ပြီး ကျွမ်းကျင်သူ (၁၀) ဦးဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများသည် စာချုပ်တွင် အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးပြီး (၂) နှစ်တွင် ကော်မတီသို့ အစီရင်ခံစာ တင်သွင်းရပြီး ပုံမှန်အစီရင်ခံစာကို (၅) နှစ်လျှင် တကြိမ် တင်သွင်းရသည်။ ဤကော်မတီသည် လူ့အခွင့်အရေး ကော်မတီများထဲတွင် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များ၏ အခန်းကဏ္ဍကို နေရာအပေးဆုံးနှင့် ထိုအဖွဲ့များ၏ ပါဝင်လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်နိုင်မှု အခန်းကဏ္ဍ အများဆုံးကော်မတီ ဖြစ်သည်။

ကော်မတီသည် တနှစ်လျှင် (၂) ကြိမ် ဇန်နဝါရီလ နှင့် စက်တင်ဘာလ တို့တွင် ဂျီနီဗာမြို့၌ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးသည်။ ပုံမှန်အစည်းအဝေးများအပြီး နောက်တကြိမ် အစည်းအဝေးအတွက် ကော်မတီဝင်များ ပါဝင်သော အလုပ်အဖွဲ့ငယ်ကို ဖွဲ့စည်း၍ နောက်ထပ် (၅) ရက် အစည်းအဝေး ပြုလုပ်သည်။ သာမန်အားဖြင့် ထိုအလုပ်အဖွဲ့ငယ်၏ ပဏာမ အစည်းအဝေးကို ဖေဖော်ဝါရီလ နှင့် အောက်တိုဘာလတို့တွင် ကျင်းပသည်။ ထိုအလုပ်အဖွဲ့ငယ်၏ တာဝန်မှာ နောက်နှစ်တွင် အစီရင်ခံစာ တင်ပြရန်အလှည့်ကျသော နိုင်ငံအပေါ် မိမိတို့ သိလိုသော အကြောင်းအရာများ၊ အချက်အလက်များကို ပြင်ဆင်မေးမြန်းရန် ဖြစ်သည်။ ဥပမာ - မြန်မာနိုင်ငံသည် သက္ကရာဇ် ၂၀၀၀ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလတွင် ကလေးသူငယ်များ အခွင့်အရေး ကော်မတီသို့ ပုံမှန်အစီရင်ခံစာ တင်သွင်းရန် အလှည့်ကျပါက ထိုအလုပ်အဖွဲ့ငယ်များသည် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ပတ်သက်သော မေးခွန်းများ၊ အချက်အလက်များကို ၁၉၉၉ ခုနှစ်၊ အစည်းအဝေးအတွင်းတွင် ပြင်ဆင်ပြီး မြန်မာနိုင်ငံသို့ ကြိုတင်ပေးပို့ရသည်။

ထိုအလုပ်အဖွဲ့ငယ်၏ ပဏာမအစည်းအဝေးသို့ ကုလသမဂ္ဂ အေဂျင်စီများသာ တက်ရောက်ခွင့်ရှိပြီး အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များ တက်ရောက်ခွင့်မရှိ။ ခြွင်းချက်အဖြစ် အစီရင်ခံစာ တင်သွင်းရန် အလှည့်ကျသော နိုင်ငံအကြောင်းကို အစီရင်ခံစာ

ထုတ်ဝေဖြန့်ချိထားသည့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များလည်း ဖိတ်ကြားမှု ခံရပါက တက်ရောက်နိုင်သည်။

ဖိတ်ကြားခြင်း ခံနိုင်ရန်အတွက် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များ အနေဖြင့် သက်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံရှိ ကလေးများနှင့် ပတ်သက်သော အစီရင်ခံစာကို ရေးသား ရမည်။ အစီရင်ခံစာတွင် ထိုနိုင်ငံတွင် ဖြစ်ပေါ်နေသော ကလေးသူငယ်များ၏ အခြေအနေနှင့် အချက်အလက်များကို တင်ပြရမည်ဖြစ်ပြီး အစိုးရက တင်ပြသော နိုင်ငံအစီရင်ခံစာများကို ကော်မတီက လေ့လာနိုင်ရေးအတွက် အထောက်အကူ ဖြစ်စေရမည်။ ထိုအစီရင်ခံစာတွင် အချက်အလက်များကို ဦးစားပေး ရေးသားရပြီး နိုင်ငံရေး အငွေ့အသက်များ မပါစေရ။ အင်္ဂလိပ်၊ ပြင်သစ်၊ စပိန်ဘာသာသုံးမျိုးအနက် ဘာသာစကား တမျိုးမျိုးနှင့် ရေးသားနိုင်ပြီး စာမျက်နှာ (၂၀) ထက် မကျော်လွန်စေရ။ တခြားဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသော အစီရင်ခံစာများကို ကော်မတီက လက်ခံစဉ်းစားမည်မဟုတ်။ အစီရင်ခံစာ ရေးသားပြီးပါက အစီရင်ခံစာ မတ္တူနှင့်အတူ လုပ်ငန်းအဖွဲ့ငယ် အစည်းအဝေးသို့ တက်ရောက်လိုကြောင်း ပန်ကြားလွှာကိုပါ ကော်မတီထံ တင်သွင်းရသည်။

နိုင်ငံ၏ အစီရင်ခံစာကို ဦးဆောင်စစ်ဆေးရန် အလုပ်အဖွဲ့ငယ်အတွင်းမှ ကော်မတီဝင်တဦးကို ခေါင်းဆောင်အဖြစ် တင်မြှောက်လေ့ရှိသည်။ ထိုအလုပ် အဖွဲ့ငယ်၏ ပဏာမအစည်းအဝေးတွင် အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့များက လုပ်ငန်း အဖွဲ့ငယ်၏ ရှေ့မှောက်တွင် နှုတ်ဖြင့်အစီရင်ခံခြင်းကို ပြုလုပ်နိုင်သည်။ ကုလသမဂ္ဂ အေဂျင်စီများကလည်း နှုတ်ဖြင့် အစီရင်ခံနိုင်သည်။ ထိုသို့ နှုတ်ဖြင့် အစီရင်ခံမှုများ ပြီးဆုံးပါက ကော်မတီအဖွဲ့ဝင်များသည် ထိုတင်ပြ ချက်များအပေါ် မူတည်သုံးသပ်၍ သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံအတွက် မေးခွန်းများ မေးမြန်းစုံစမ်းနိုင်သည်။

ထိုအလုပ်အဖွဲ့ငယ် ပဏာမအစည်းအဝေးအတွင်း သက်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံရှိ ကလေးများ အခြေအနေနှင့် ပတ်သက်၍ တင်ပြသောအချက်များကို အခြေခံပြီး သိလိုသောမေးခွန်းများကို သက်ဆိုင်ရာအစိုးရထံ ပေးပို့ကာ စာနှင့်ရေးသား ဖြေဆိုရန် တောင်းဆိုလေ့ရှိသည်။ ထို့ပြင် သက်ဆိုင်ရာအစိုးရကို နောက်တကြိမ်ကျင်းပမည့် ကော်မတီအစည်းအဝေးသို့ တက်ရောက်ရန် ဖိတ်ကြားရသည်။ ထိုအစည်းအဝေးတွင် အစိုးရ ကိုယ်စားလှယ်သည် ကော်မတီက ပေးပို့မေးမြန်းထားသော မေးခွန်းများကို ရှင်းလင်း ဖြေကြားရသည်။ ဤတကြိမ်တွင် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များသည် လေ့လာရုံသာ လေ့လာခွင့်ရှိပြီး ဝင်ရောက်ဆွေးနွေးခွင့် မရှိပေ။ နောက်ဆုံးတွင် ကော်မတီက သက်ဆိုင်ရာအစိုးရအပေါ် လေ့လာစုံစမ်း တွေ့ရှိချက်များကို

ထုတ်ပြန်လေ့ရှိသည်။ ထိုသို့ ထုတ်ပြန်မှုများကို အစည်းအဝေး တက်ရောက်သူများအားလုံး သိရှိစေရန် အများသိအောင် ကြေငြာသည်။ သက်ဆိုင်ရာအစိုးရထံသို့လည်း ထိုဆုံးဖြတ်ချက်များကို ပေးပို့သည်။

(၂၃) ဆက်သွယ်ခြင်း (Communication)

လူ့အခွင့်အရေး အခြေအနေများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်အတွက် တရားဝင်အာဏာ ရှိသော အဖွဲ့အစည်းကိုဖြစ်စေ၊ စာချုပ်ကော်မတီများကိုဖြစ်စေ စုံစမ်းစစ်ဆေးပေးပါရန် ပန်ကြားခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ ဥပမာအားဖြင့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံရှိ အစိုးရက ပေါ်တာဆွဲနေခြင်းကို နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ စာချုပ်ရှိ လူ့အခွင့် အရေးကော်မတီသို့ တင်ပြတိုင်ကြားခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။ တခါတရံတွင် ယခုစကားလုံး အစား တိုင်ကြားခြင်း (Complaint) ဟူ၍လည်းကောင်း၊ လျှောက်ထားခြင်း (Petition) ဟူ၍၎င်း အမျိုးမျိုးသုံးလေ့ရှိသည်။ ထိုသို့ဆက်သွယ်တိုင်ကြားရာတွင် တိုင်ကြားသူမှာ တဦးချင်းဖြစ်စေ၊ တဦးချင်းစုပေါင်း၍ အုပ်စုလိုက်ဖြစ်စေ တိုင်ကြားခြင်း ဖြစ်နိုင်သလို နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံအပေါ် အခြားတစ်နိုင်ငံက တိုင်ကြားခြင်းကို ခွင့်ပြုသော အမေရိကတိုက် လူ့အခွင့်အရေး သဘောတူစာချုပ်မျိုးများ၌ တိုင်ကြားသူမှာ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။

အချို့သဘောတူစာချုပ်များတွင် တဦးချင်းတိုင်ကြားမှုကို ခွင့်ပြုသလို နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံက အခြားတစ်နိုင်ငံအား တိုင်ကြားခြင်းကိုလည်း ခွင့်ပြုပါသည်။ ဥပမာ - စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ နှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်နှင့် ကလေးအခွင့်အရေး စာချုပ်တို့သည် တဦးချင်းဖြစ်စေ၊ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံကဖြစ်စေ မည်သည့်တိုင်ကြားမှုမျိုးကိုမှ လက်မခံပါ။

ဆက်သွယ်တိုင်ကြားမှုတစ်ခုကို လက်ခံစုံစမ်းနိုင်ရန်အတွက် တိုင်ကြားခံရသော နိုင်ငံအစိုးရအနေဖြင့် ထိုကိစ္စနှင့်ပတ်သက်သည့် သက်ဆိုင်ရာကော်မတီ၏ ဖြေရှင်းမှု နှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့် (Competence) ကို အသိအမှတ်ပြု လေးစားမှသာ အဆင်ပြေနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ လေးစားမှုမရှိပါက ဆက်သွယ်တိုင်ကြားမှုများမှာ ကောင်းစွာ ထိရောက်မှု မရှိနိုင်ပါ။

(၂၄) လုပ်ပိုင်ခွင့် (Competence)

ဥပဒေအသုံးအနှုံးအရ လုပ်ပိုင်ခွင့် (Competence) ဆိုသည်မှာ သတ်မှတ်ထားသော နယ်ပယ်အဝန်းအဝိုင်းအတွင်း တရားဝင်လုပ်ပိုင်ခွင့်ဟု အဓိပ္ပါယ်

ဖွင့်နိုင်သည်။ အများစု အသုံးပြုလေ့ရှိသော အမိပွယ်မှာ တတ်သိကျွမ်းကျင်သူများ အနေဖြင့် သူတို့၏ လုပ်ငန်းများကို အရည်အချင်းရှိရှိ လုပ်ဆောင်နိုင်ရန် ထောက်ပံ့ပေးသော အသိပညာဟုလည်း ဆိုနိုင်ပါသည်။

ဤစကားလုံးကို တရားရေးအဖွဲ့အစည်းများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကော်မတီများအား လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားသော တိုင်ကြားမှုများကို လက်ခံပိုင်ခွင့်နှင့် ပတ်သက်၍ မကြာခဏ အသုံးပြုလေ့ရှိပါသည်။ တိုင်ကြားလာသော အမှုများကို စတင်၍ မစုံစမ်း မစစ်ဆေးခင် ထိုကော်မတီသည် ထိုတိုင်ကြားချက်အား မိမိလုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်း လက်ခံနိုင်မှုရှိမရှိ စုံစမ်းစစ်ဆေးရန် မိမိ၏လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိကို ပထမဦးဆုံး သုံးသပ်ဆင်ခြင်ရပါသည်။ ထိုသို့ ဆင်ခြင်သုံးသပ်နိုင်ရန်အတွက် ကော်မတီသည် .....

(က) မိမိကော်မတီကို တာဝန်ပေးအပ်ထားသော သဘောတူစာချုပ်က ယခုကဲ့သို့ တိုင်ကြားခြင်းကို လက်ခံခွင့် ခွင့်ပြုထားပါသလား။

(ခ) ထိုတိုင်ကြားမှုသည် မိမိကော်မတီမှ တာဝန်ရှိသည့် သဘောတူစာချုပ်ပါ အချက်များကို ချိုးဖောက်ခြင်း ဖြစ်ပါသလား။

(ဂ) တိုင်ကြားခံရသော နိုင်ငံသည် ထိုစာချုပ်ကို အတည်ပြုလက်မှတ် ထိုးထားပါသလား။

(ဃ) အကယ်၍ လက်မှတ်ထိုးထားပါက ထိုနိုင်ငံသည် ကော်မတီထံ တိုင်ကြားမှုကို ခွင့်ပြုသည့် သက်ဆိုင်ရာ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်ကို အသိအမှတ်ပြု လက်မှတ်ရေးထိုး ထားပါသလား။

(င) တိုင်ကြားသည့်သူသည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံဖြစ်ပါက ထိုနိုင်ငံသည်လည်း ဤစာချုပ်ကို လက်မှတ်ထိုးထားပါသလား။

(စ) ထိုတိုင်ကြားသည့် နိုင်ငံကရော ကော်မတီထံ တိုင်ကြားမှုကို ခွင့်ပြုသည့် သက်ဆိုင်ရာ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်ကို အသိအမှတ်ပြု လက်မှတ်ရေးထိုးထားပါသလား စသည့် မေးခွန်းများကိုမေး၍ ဆင်ခြင်သုံးသပ်ရသည်။

အကယ်၍ ထိုမေးခွန်းတစ်ခုခုကိုသာ မဖြေဆိုနိုင်ပါက ထိုကော်မတီအနေဖြင့် ထိုတိုင်ကြားချက်ကို စုံစမ်းစစ်ဆေး အရေးယူဆောင်ရွက်ရန်အတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်

အာဏာမရှိဟု ဆိုနိုင်သည်။ ထိုသို့ဖြစ်ပါက ကော်မတီသည် ထိုတိုင်ကြားချက်ကို လက်ခံခြင်း၊ ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်း မလုပ်နိုင်တော့ပါ။

(၂၅) တိုင်ကြားချက် (Complaint)

ယေဘုယျအားဖြင့် တိုင်ကြားခြင်း (Complaint) ဆိုသည်မှာ ပန်ကြားခြင်း (Appeal)၊ လျှောက်ထားခြင်း (Petition)၊ ဆက်သွယ်ခြင်း (Communication)၊ အခိုင်အမာပြောဆိုခြင်း (Claim)၊ သို့မဟုတ် တောင်းဆိုခြင်း (Demand) တို့နှင့် ဆင်တူပါသည်။ တိုင်ကြားခြင်းဆိုသည့် ဝေါဟာရကို အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အလုပ်သမားအဖွဲ့ချုပ်တွင် နိုင်ငံတနိုင်ငံသည် စာချုပ်ပါအခွင့်အရေးများကို ကျေနပ်လောက်သည့် အဆင့်ဖြင့် မလုပ်ဆောင်နေကြောင်း တခြားနိုင်ငံတနိုင်ငံက တိုင်ကြားသည့်အခါ အသုံးပြုသည်။ ထိုသို့ တိုင်ကြားနိုင်ရန်အတွက် တိုင်ကြားသူ နိုင်ငံရော တိုင်ကြားခံရသည့်နိုင်ငံ နှစ်နိုင်ငံစလုံးသည် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အလုပ်သမားအဖွဲ့ချုပ်၏ သဘောတူစာချုပ်ကို လက်မှတ်ထိုးထားသည့် နိုင်ငံဖြစ်ရမည်။ ထိုသို့ဖြစ်ပြီးက အုပ်ချုပ်မှုအဖွဲ့အနေဖြင့် ထိုစွပ်စွဲတိုင်ကြားချက်ကို အစီရင်ခံစာရေး၍ တင်ပြနိုင်ရန်အတွက် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး ကော်မရှင်တရပ်ကို ဖွဲ့စည်းရမည်။ အာဖရိကတိုက် လူသားနှင့် ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရန် သဘောတူစာချုပ် မှာလည်း အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အလုပ်သမားအဖွဲ့ချုပ်၏ ယခုလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ အတိုင်းပင် ဖြစ်သည်။

(၂၆) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (Constitution)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေသည် နိုင်ငံတနိုင်ငံတွင် အမြင့်မားဆုံး တရားရေးဆိုင်ရာ ပြဌာန်းချက် ဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ကို လွှတ်တော်တရပ် သို့မဟုတ် ပြည်လုံးကျွတ် ဆန္ဒခံယူပွဲကနေ၍ ပြဌာန်းရသည်။ ၎င်းသည် နိုင်ငံတနိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ပုံစနစ်၊ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးစနစ်နှင့် အခြေခံလွတ်လပ်မှုတို့ကို ဖော်ပြပေးထားသော ဥပဒေလည်းဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတနိုင်ငံကို မည်သည့်ပုံစံဖြင့် အုပ်ချုပ်ရမည်၊ လူထုကိုယ်စားလှယ် တာဝန်ရှိသူများအနေဖြင့် မည်သည့်ရာထူး အဆင့်ဆင့်ဖြင့် တာဝန်ယူရမည်တို့အပြင် အစိုးရဌာနများအကြား မည်ကဲ့သို့ ဆက်ဆံဆောင်ရွက်ရမည်တို့ကို တိတိကျကျ ဖော်ပြထားသည်။ အခြေခံ ဥပဒေထဲတွင် နိုင်ငံသားများ၏ ရပိုင်ခွင့် အခွင့်အရေးများနှင့် စီမံအုပ်ချုပ်သော အစိုးရ၏ ဆောင်ရွက်ပိုင်ခွင့် အာဏာတို့ကို ပြဌာန်းထားသော သတ်မှတ်ချက်များ ပါဝင်သည်။ ထိုသို့ပြဌာန်းထားချက်များနှင့် အညီသာ အစိုးရအနေဖြင့် လုပ်ဆောင်နိုင်သည်။ အခြေခံဥပဒေထဲတွင် ပြဌာန်းထားသည့်အတိုင်းသာ ဥပဒေများကို ပြဌာန်းခြင်း၊

ဖြည့်စွက်ပြင်ဆင်ခြင်းတို့ကိုလည်း လုပ်ဆောင်နိုင်သည်။ နိုင်ငံများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများထဲတွင် လူ့အခွင့်အရေးများနှင့် အခြေခံကျသော လွတ်လပ်ခွင့်များကို အစဉ်အမြဲ အသိအမှတ်ပြုထားပြီး အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး ကြေငြာစာတမ်းတွင် ပါဝင်သည့် လူ့အခွင့်အရေးများကို ကိုးကားရေးသားထားလေ့ ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုသည်မှာ နိုင်ငံသားတစ်ဦးချင်းစီ၏ အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်နှင့် ရပိုင်ခွင့် အခွင့်အရေးများကို အာမခံချက် ပေးရုံမျှမက နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေး၏ သဘောသဘာဝများ ကိန်းအောင်းနေသည့်အတွက် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးများ လူတစ်ဦးချင်းစီအပေါ် သက်ရောက်နေသည်ကို ဖော်ပြနေသည်။

(၂၇) အတိုင်ပင်ခံအဆင့် (Consultant Status)

ကုလသမဂ္ဂ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးကောင်စီ၏ ရည်ရွယ်ချက်လုပ်ငန်းများနှင့် ကိုက်ညီသော အစိုးရမဟုတ်သည့် အဖွဲ့အစည်းများအား ကုလသမဂ္ဂ၏ အတိုင်ပင်ခံ အဆင့်ရှိသော အဖွဲ့စည်းများအဆင့် သတ်မှတ်ထားခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

ကုလသမဂ္ဂ ပဋိညာဉ် အပိုဒ် (၇၁)တွင် စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးကောင်စီ (Ecosoc) နှင့် အခြားဌာနများ၏ အစည်းအဝေးများ၊ လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်၏ အစည်းအဝေးများတွင် အရေးပါသော အခန်းကဏ္ဍက ပါဝင်လေ့ရှိသည်။ အစည်းအဝေးဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ရာတွင် ထိုအဖွဲ့များသည် ပါဝင်ဆန္ဒမဲ ပေးခွင့်မရ သော်လည်း ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ရာတွင် အရေးပါသော အစီရင်ခံစာ တင်သွင်းခြင်း၊ ဖတ်ကြားခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်သည်။ ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်သည့်အခါတွင် လေ့လာသူအဖြစ် တက်ရောက်လေ့လာနိုင်သည်။ အတိုင်ပင်ခံအဆင့် ရရှိသော အဖွဲ့များသည် လူ့အခွင့်အရေး ကော်မရှင်နှင့် ဆပ်ကော်မရှင် စသည့် ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့များ၏ လူ့အခွင့်အရေး စောင့်ကြပ်မှု လုပ်ငန်းများတွင် တန်ဖိုးရှိသော သတင်းအချက်အလက်များ ပေးပို့ခြင်းဖြင့် အထောက်အကူ ပြုနိုင်သည်။

အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များအပေါ် ထားရှိသည့် အတိုင်ပင်ခံအဆင့်ကို သုံးမျိုး သတ်မှတ်ခွဲခြားထားသည်။ ပထမအဆင့်ဖြစ်သည့် အထွေထွေအတိုင်ပင်ခံအဆင့် ဆိုသည်မှာ (Ecosoc) ၏ လုပ်ငန်းအများစုတွင် ရည်ရွယ်ချက်တူ အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်နေသော အဖွဲ့များကို ပေးအပ်သော အဆင့်ဖြစ်သည်။ ဒုတိယအဆင့်ဖြစ်သော အထူးအတိုင်ပင်ခံအဆင့် ဆိုသည်မှာ (Ecosoc) ၏ လုပ်ငန်းအနက် အချို့သော လုပ်ငန်းများတွင် ရည်ရွယ်ချက်တူ အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်နေသော အဖွဲ့များကို ပေးအပ်သော

အဆင့်ဖြစ်သည်။ နောက်ဆုံးအဆင့်ဖြစ်သည့် (Roster) အဆင့်ဆိုသည်မှာ အထက်ပါအဆင့် နှစ်မျိုးလုံးနှင့် အကြီးမဝင်သော်လည်း (Ecosoc) ကို အသုံးဝင် အရေးပါသော အချက်အလက်များ ကူညီထောက်ပံ့နိုင်သည့် အဖွဲ့များကို ပေးအပ်သော အဆင့်ဖြစ်သည်။

(Ecosoc) က ဖွဲ့စည်းပေးထားသော အစိုးရမဟုတ်သည့် အဖွဲ့အစည်းများ ကော်မတီသည် နှစ်နှစ်လျှင်တကြိမ် တွေ့ဆုံဆွေးနွေး၍ အတိုင်ပင်ခံအဆင့် လျှောက်ထားလာသော အဖွဲ့အစည်းများကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း၊ (Ecosoc) တွင် တင်ပြမည့် အချက်များကို တိုင်ပင်နှိုးနှောခြင်းများ ပြုလုပ်သည်။

ကုလသမဂ္ဂတွင် အတိုင်ပင်ခံအဆင့် ရရှိပြီး အလေးထားခံရသော အစိုးရမဟုတ်သည့် အဖွဲ့အစည်းများ ဖြစ်ရန်အတွက် တိကျသော ပုံသဏ္ဍန်အဆင့် ရှိရမည်။ တိကျမှန်ကန်သော သတင်းများ ပေးပို့နိုင်ရမည်။ ထို့အပြင် နောက်ဆက်တွဲ သတင်းများ ပေးပို့နိုင်ရမည်။ အဆင့်အတန်းမှီသော အစီရင်ခံမှုများ၊ အစီရင်ခံစာများ၊ ထုတ်ပြန်ကြေငြာချက်များ ထုတ်ပြန်နိုင်ရမည်။ အရေးတယူ ရေးဆွဲထားသော စီမံချက်များနှင့် သေသပ်သော နည်းလမ်းကြောင်းများ ရှိရန်လိုအပ်သည်။

(၂၈) သဘောတူစာချုပ် (Convention)

သဘောတူစာချုပ် (Convention) ဆိုသော စကားလုံးနှင့် အဓိပ္ပါယ်တူသော အခြားဝေါဟာရများမှာ (Covenant) နှင့် (Treaty) တို့ဖြစ်သည်။ ထိုဝေါဟာရများ အားလုံးကို နိုင်ငံတကာ စာချုပ်စာတန်းများအား ရည်ညွှန်းရာတွင် အသုံးပြုလေ့ရှိသည်။ ကုလသမဂ္ဂတွင် ပြဌာန်းထားသည့် လူ့အခွင့်အရေး သဘောတူစာချုပ်များတွင် ထိုစကားလုံးများကို နေရာအမျိုးမျိုးတွင် အသုံးပြုထားသည်ကို တွေ့နိုင်သည်။ သဘောတူစာချုပ် (Convention) ဟူသော စကားလုံးကို လူမျိုးရေးခွဲခြားဆက်ဆံမှုပုံစံအားလုံး ဖျက်သိမ်းရေး သဘောတူစာချုပ် (International Convention On The Elimination of all Forms of Racial Discrimination)၊ အမျိုးသမီးများအား နည်းမျိုးစုံဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုအားလုံး ဖျက်သိမ်းရေးသဘောတူစာချုပ် (Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women)၊ ညှင်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြားသောရက်စက်မှု ပုံစံများဖြစ်သည့် လူမဆန်သော သို့မဟုတ် နိမ့်ကျသော ပြုမူမှု သို့မဟုတ် အပြစ်ပေးမှုဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် (Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)၊ ကလေးသူငယ် အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် (Convention on the rights of the Child)

တို့တွင် အသုံးပြုထားသည်ကို တွေ့နိုင်သည်။ ဒေသဆိုင်ရာ စာချုပ်စာတမ်းများဖြစ်သည့် အမေရိကတိုက်နှင့် ဥရောပတိုက်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး သဘောတူစာချုပ်များတွင်လည်း ဤစကားလုံးကိုပင် အသုံးပြုထားသည်။

(၂၉) ဥရောပကောင်စီ (Council of Europe)

ဥရောပကောင်စီသည် အနောက်ဥရောပနိုင်ငံများအားလုံး ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသည့် ဒေသဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး အဖွဲ့အစည်းတခု ဖြစ်ပါသည်။ ၁၉၄၉ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပသော ဥရောပကွန်ဂရက်သို့ တက်ရောက်လာသော နိုင်ငံပေါင်း (၁၆) နိုင်ငံမှ ကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ဤကောင်စီသည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီး ဥရောပတွင် ပထမဦးဆုံး ဖွဲ့စည်းခဲ့သော နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်း ဖြစ်ပါသည်။ ဥရောပကောင်စီကို ဖွဲ့စည်းရသည့် ရည်ရွယ်ချက်များထဲတွင် လူ့အခွင့်အရေးများ တိုးတက်ထွန်းကားအောင် လုပ်ဆောင်ရန်နှင့် ကာကွယ်ပေးရန်တို့ကို တိကျစွာ ဖော်ပြထားပါသည်။ ဥရောပကောင်စီ၏ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက် အပိုဒ် (၃) တွင် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ပတ်သက်၍ “အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတိုင်းသည် မိမိ၏ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့် အာဏာအတွင်း လူသားတိုင်းအတွက် လူ့အခွင့်အရေးများနှင့် အခြေခံကျသော လွတ်လပ်ခွင့်များဖြင့် ပျော်ရွှင်ချမ်းမြေ့မှုနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှု သဘောတရားများကို လက်ခံကျင့်သုံးရမည်” ဟု ဆိုထားသည်။

ဥရောပကောင်စီတွင် အစိုးရကိုယ်စားလှယ်များ၊ နိုင်ငံတော်ပါလီမန်များနှင့် နိုင်ငံတော်နှင့် ဒေသဆိုင်ရာ အာဏာပိုင်များကို သုံးမျိုးခွဲခြား၍ ဖွဲ့စည်းထားသည်။ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ အစိုးရကိုယ်စားလှယ်များသည် ဥရောပကောင်စီ၏ အစိတ်အပိုင်း သုံးခုအနက် တခုဖြစ်သော ဝန်ကြီးများကော်မတီတွင် ပါဝင်သည်။ နိုင်ငံများ၏ ပါလီမန်များက ရွေးချယ်တင်မြှောက်ထားသည့် ကိုယ်စားလှယ်များသည် နောက်ထပ်အစိတ်အပိုင်းတခုဖြစ်သည့် ကောင်စီ၏ ပါလီမန်လွှတ်တော်တွင် ပါဝင်သည်။ နောက်ထပ်အစိတ်အပိုင်းတခုဖြစ်သည့် ဥရောပဒေသဆိုင်ရာ အာဏာပိုင်များ ကွန်ဂရက်ကို ဒေသဆိုင်ရာအာဏာပိုင်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ ထို့ပြင် ဥရောပကောင်စီသည် အတိုင်ပင်ခံအဆင့်အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခံထားရသော အစိုးရမဟုတ်သည့် အဖွဲ့ပေါင်း ၄၀၀ ကျော်နှင့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးမှုများ ပြုလုပ်လေ့ရှိသည်။

ဥရောပကောင်စီသည် နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေး ကာကွယ်ရန်နှင့် အခြေခံ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန်အတွက် ဥရောပဒေသ လူ့အခွင့်အရေးကာကွယ်ရေး သဘောတူစာချုပ် (The European Convention for the Protection of Human Rights) ကို ၁၉၅၀ ခုနှစ်တွင် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပြီး ၁၉၅၃ ခုနှစ်တွင် အသက်ဝင်လာခဲ့သည်။ ထိုစာချုပ်သည် လက်ရှိတည်ရှိနေသော ဒေသဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး သဘောတူစာချုပ်များထဲတွင် အပြည့်စုံဆုံးနှင့် အခိုင်မာဆုံးသော စာချုပ်ဖြစ်သည်။

စာချုပ်ပါ သဘောတူညီချက်များကို ကြီးကြပ်နိုင်ရန်အတွက် ဥရောပဒေသ လူ့အခွင့်အရေး ကော်မရှင်နှင့် ဥရောပဒေသ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ တရားရုံးတို့ကို ဖွဲ့စည်းထားခဲ့သည်။ သို့သော် ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် ထိုကော်မရှင်နှင့် တရားရုံးတို့ကို ပေါင်းစပ်၍ ဥရောပလူ့အခွင့်အရေး တရားရုံး (European Court of Human Rights) အဖြစ် ပြင်ဆင်ဖွဲ့စည်းရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုတရားရုံးသစ်ကို ဥရောပကောင်စီနှင့် တွဲဖက်၍ Strasbourg မြို့တွင် ၁၉၉၈ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ (၁) ရက်နေ့မှစတင်၍ ဖွင့်လှစ်နိုင်ခဲ့သည်။ တရားသူကြီးများသည် လွတ်လပ်သူများ ဖြစ်ကြပြီး ၎င်းတို့ကို ဥရောပကောင်စီရှိ ဥရောပပါလီမန်လွှတ်တော်က ရွေးချယ်တင်မြှောက်သည်။ လူပုဂ္ဂိုလ် တဦးချင်းစီနှင့် နိုင်ငံများကနေ၍ လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကို တိုင်ကြားပိုင်ခွင့် ရှိသည်။

ဥရောပကောင်စီတွင် နောက်ထပ်အရေးကြီးသော လူမှုရေးဆိုင်ရာ စာချုပ်တစ်ခုဖြစ်သော ဥရောပလူမှုချာတာ (European Social Charter) သည် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် ပြဋ္ဌာန်းထားသော စာချုပ်ဖြစ်သည်။ ၁၉၆၁ ခုနှစ်တွင် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပြီး၊ ၁၉၉၆ ခုနှစ်တွင် ပြန်လည်ပြင်ဆင်မှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ချာတာတွင် အလုပ်လုပ်ပိုင်ခွင့်၊ စည်းရုံးပိုင်ခွင့်၊ ဆေးကုသခံပိုင်ခွင့်၊ လူ့အများနှင့် စုပေါင်း၍ လုပ်ခ၊ အလုပ်ချိန် စသည်တို့အပေါ် အလျှော့အတင်းလုပ်ပိုင်ခွင့်၊ လူမှုဖူလုံရေး ခံစားပိုင်ခွင့်၊ အလုပ်သမားများ၏ မိသားစုဝင်များပါ အလားတူ အကျိုးခံစားပိုင်ခွင့်၊ ရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမားများနှင့် ၎င်းတို့မိသားစုများအတွက် အကာအကွယ်နှင့် အကူအညီများ တောင်းခံခွင့်များအပြင် လုပ်ငန်းခွင်တွင် တန်းတူညီမျှ အခွင့်အရေး ရရှိရေးနှင့် ကလေးသူငယ်များနှင့် လူငယ်များအပေါ် ကာကွယ်ပေးရေးတို့ ပါဝင်သည်။ စာချုပ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးထားသော နိုင်ငံများသည် စာချုပ်ပါ အချက်အလက်များကို လေးစားလိုက်နာ ဆောင်ရွက်နေကြောင်း (၂) နှစ်လျှင်တစ်ကြိမ် အစီရင်ခံစာ

တင်သွင်းရသည်။ လွတ်လပ်ပြီး ကျွမ်းကျင်သူများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော ကော်မတီက ထိုအစီရင်ခံစာများကို စိစစ်လေ့လာရသည်။

(၃၀) သဘောတူစာချုပ် (Covenant)

သဘောတူစာချုပ် (Covenant)ဆိုသော စကားလုံးသည် (Convention) နှင့် (Treaty) ဆိုသောစကားလုံးများနှင့် အဓိပ္ပါယ်အတူတူပင် ဖြစ်သည်။ ထိုဝေါဟာများ အားလုံးကို နိုင်ငံတကာ စာချုပ်စာတမ်းများအား ရည်ညွှန်းရာတွင် အသုံးပြုလေ့ရှိသည်။ ကုလသမဂ္ဂတွင် ပြဌာန်းထားသည့် လူ့အခွင့်အရေး သဘောတူချက် စာချုပ်များတွင် ထိုစကားလုံးများကို မကြာခဏအသုံးပြုထားသည်ကို တွေ့နိုင်သည်။ Covenant ဆိုသောအသုံးကို လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်များအနက် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် (Covenant on the Economic, Social and Cultural Rights) နှင့် နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေး အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် (Covenant on Civil and Political Rights) တို့ကို ခေါ်ဝေါ်ရာတွင် အသုံးပြုထားပါသည်။ ထိုသို့သုံးစွဲထားခြင်းကြောင့် သီခြားအဓိပ္ပါယ်သီးသန့် မရှိပါ။ နိုင်ငံတကာစာချုပ်ကို ရည်ရွယ်ခေါ်ဆိုခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။

(၃၁) ကြေညာစာတမ်း (Declaration)

ကြေငြာစာတမ်း ဆိုသည့်အဓိပ္ပါယ်သည် အသုံးပြုသည့်နေရာကိုလိုက်၍ အဓိပ္ပါယ်ပြောင်းလဲသွားနိုင်ပါသည်။ ပထမအဓိပ္ပါယ်မှာ နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း တခုကဖြစ်စေ၊ နိုင်ငံကိုယ်စားလှယ်များနှင့် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း ကိုယ်စားလှယ်များ တက်ရောက်ခဲ့သော အစည်းအဝေးတခုဖြစ်စေ သဘောတူဆုံးဖြတ်လိုက်သော အချက်များအား ထုတ်ပြန်ခြင်းကို ကြေငြာစာတမ်းဟု ခေါ်နိုင်သည်။ ဥပမာပေးရလျှင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး ကြေငြာစာတမ်း (Universal Declaration of Human Rights) ပင်ဖြစ်ပါသည်။

ကုလသမဂ္ဂ အဖွဲ့ဝင်များက လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ပတ်သက်၍ သဘောတူဆုံးဖြတ် ခဲ့ခြင်းကြောင့် ကြေငြာစာတမ်းဟု သုံးစွဲခြင်းဖြစ်သည်။ အခြားသောဥပမာများမှာ စတော့ဟိုးညီလာခံ၏ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ကြေငြာစာတမ်း (၁၉၇၂ ခုနှစ်)၊ ရီယိုညီလာခံ၏ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု ကြေငြာစာတမ်း (၁၉၉၂ ခုနှစ်)၊ နှင့် မကြာသေးမီကမှ သဘောတူထုတ်ပြန်ခဲ့သော အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အလုပ်သမားအဖွဲ့ချုပ်၏ အခြေခံအလုပ်လုပ်ခွင့် စည်းမျဉ်းဆိုင်ရာ ကြေငြာစာတမ်း (၁၉၉၈ ခုနှစ်) တို့ဖြစ်သည်။ ကြေငြာစာတမ်းသည် သဘောတူညီ

လိုက်နာမည်ဖြစ်ကြောင်း လက်မှတ်ရေးထိုးစရာ မလိုသောကြောင့် တရားဝင်စည်းနှောင်အား မရှိသော်လည်း နိုင်ငံတကာက လေးစားလိုက်နာရန် လိုအပ်သည်ဆိုသော ဓလေ့များ ပေါ်ပေါက်လာရာတွင် အရေးကြီးသည့် အခန်းကဏ္ဍက ပါဝင်ပါသည်။

ဒုတိယအဓိပ္ပါယ်မှာ လူ့အခွင့်အရေး သဘောတူစာချုပ် ကော်မတီ တခုခုထံတိုင်ကြားမှု (Communication) တခုပေါ်လာပါက တိုင်ကြားခံရသည့် သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံအစိုးရက ထိုကော်မတီ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့် (Competence) ကို တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုပြီးသည့် ကော်မတီအား စုံစမ်းစီရင်ချက် ခွင့်ပြုခြင်းကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ သက်ဆိုင်ရာလူ့အခွင့်အရေးစာချုပ် ကော်မတီကို လိုအပ်သလို စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းများ လုပ်ဆောင်ရန် တိုင်ကြားသည့် အစိုးရက တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

အကယ်၍ ထိုသို့တိုင်ကြားမှုကို သက်ဆိုင်ရာအစိုးရက ငြင်းဆိုပြီး သက်ဆိုင်ရာစာချုပ် ကော်မတီ၏ စုံစမ်းစစ်ဆေးအရေးယူခြင်းအား ခွင့်မပြုခြင်းကိုလည်း ကြေငြာခြင်း (Delcaration) ဟုပင် ခေါ်ပါသည်။

(၃၂) အခွင့်အရေးရုပ်သိမ်းခြင်း (Derogation)

လူ့အခွင့်အရေးများကို အစိုးရက လေးစားကာကွယ်ပေးရန် တာဝန်ရှိသော်လည်း အချို့သော အခြေအနေမျိုးတွင် အချို့လူ့အခွင့်အရေးနှင့် အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်များကို အစိုးရအနေဖြင့် ဥပဒေအရ ကန့်သတ်ခြင်း၊ ဆိုင်းငံ့ထားခြင်း၊ ပိတ်ပင်ခြင်းတို့ လုပ်ဆောင်နိုင်ခြင်းကို အခွင့်အရေးရုပ်သိမ်းခြင်း (Derogation) ဟုခေါ်ပါသည်။ ထိုသို့အခွင့်အရေးများကို ရုတ်သိမ်းခွင့်ရှိသော အခြေအနေမျိုးများမှာ စစ်ပွဲကာလအတွင်း အချိန်ကာလမျိုး၊ ပြည်သူလူထုတွင် အန္တရာယ်ခြိမ်းခြောက်မှုနှင့် ရင်ဆိုင်နေရသော ကာလမျိုး၊ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ လွတ်လပ်ရေးကို ခြိမ်းခြောက်နေသော ကာလမျိုး၊ သဘာဝဘေးဒုက္ခမျိုးနှင့် ရုတ်တရက်ကျရောက်သော ဘေးအန္တရာယ်များ နှင့် ရင်ဆိုင်နေရသော အချိန်ကာလမျိုး ၊ ဆူပူသောင်းကျန်းမှု သို့မဟုတ် စစ်တပ်အာဏာသိမ်းမှုများ ဖြစ်ပွားနေသော အချိန်ကာလမျိုးတို့ ဖြစ်သည်။

သို့သော် ထိုသို့အခွင့်အရေးများ ရုတ်သိမ်းခြင်းကို အလွယ်တကူ လုပ်ဆောင်၍ မရပါ။ ထိုသို့ကြေငြာတော့မည် ဆိုပါက လိုက်နာရမည့် စည်းကမ်းများကို နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေး အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်တွင် ယခုကဲ့သို့ သတ်မှတ်ထားပါသည်။

အကယ်၍ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံရှိ အစိုးရသည် ထိုအခွင့်အရေး ရုတ်သိမ်းခြင်းကို လုပ်ဆောင်တော့မည်ဆိုပါက အမှန်တကယ် ပြည်သူလူထုအတွက် အသက်အန္တရာယ် ကျရောက်နိုင်သည့် အခြေအနေမျိုး ဖြစ်ရမည်။ နိုင်ငံတည်မြဲမှုကို အနှောင့်အယှက် အန္တရာယ်ပြုနေခြင်း ဖြစ်ရမည်။ ထိုသို့အခွင့်အရေးများကို ရုတ်သိမ်းမှုပြုရာတွင် ပြည်သူများအပေါ် ခွဲခြား၍ လုပ်ဆောင်ခြင်းမပြုရ။ ထိုသို့မရုတ်သိမ်းမီ သက်ဆိုင်ရာအစိုးရသည် ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ်ထံသို့ မည်သည့်အခွင့်အရေးများကို အဘယ်ကြောင့် ရုတ်သိမ်းရသည်ကို အသိပေးရမည်။ ထို့ပြင် ထိုရုတ်သိမ်းမှုကို ပြန်လည်ရုတ်သိမ်းလိုက်ပါက ထိုအကြောင်းကိုလည်း အသိပေးရမည်။ ရုတ်သိမ်းမှုပြုရာတွင် အခြေခံအခွင့်အရေးများ (Basic Rights) များကို မည်သည့်အကြောင်းပြချက်နှင့်မှ မရုတ်သိမ်းနိုင်ပါ စသည်ဖြင့် ဆိုထားပါသည်။ အကယ်၍ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံက အခွင့်အရေးများကို ရုတ်သိမ်းခြင်းလုပ်တော့မည် ဆိုပါက အစိုးရအနေဖြင့် ထိုအချက်များအတိုင်း လျော်ညီစွာ လုပ်ဆောင်ရမည်ဖြစ်သည်။

(၃၃) စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ (Economic, Social and Cultural Rights)

စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ လူသားတို့၏ ဘဝ လူနေမှုအဆင့်အတန်းများကို တိုးတက်မြင့်မားလာအောင် အဆင့်ဆင့် တောင်းဆိုသော အခွင့်အရေးများဖြစ်သည်။

စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေညီလာခံမှ ၁၉၆၆ခု ၊ ဒီဇင်ဘာလ ၁၆ ရက်နေ့တွင် အတည်ပြုပြဌာန်းခဲ့သော နိုင်ငံတကာ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာသဘောတူစာချုပ် ထဲတွင် အသေးစိတ် ဖော်ပြထားပါသည်။

ထိုအခွင့်အရေးများထဲတွင် အလုပ်လုပ်ခွင့်၊ မျှတသင့်တော်သော လုပ်ခနှင့် လုပ်ငန်းခွင် ရရှိခွင့်၊ အလုပ်သမားသမဂ္ဂများ ဖွဲ့စည်းဝင်ရောက်ခွင့် ၊ လူမှုဖူလုံရေး ခံစားခွင့် ၊ သင့်တင့်သောလူနေမှုနှင့် ဆေးကုသခံစားပိုင်ခွင့်၊ ပညာသင်ကြားခွင့်၊ ယဉ်ကျေးမှုဘဝတွင် ပါဝင်ခွင့် စသည်တို့ပါဝင်သည်။

ထိုအခွင့်အရေးများကို အစိုးရက ဖြည့်ဆည်းပေးရာတွင် တိုင်းပြည်၏ အရင်းအမြစ်များ အပေါ် မူတည်၍ ဖြည့်ဆည်းပေးရမည်ဆိုသော အချက်ကို အသိအမှတ် ပြုထားပါသည်။ ဤအခွင့်အရေးများကို ခံစားရာတွင် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံနှင့် တစ်နိုင်ငံ တိုင်းပြည်၏အရင်းအမြစ်များအလိုက် ခံစားခွင့်ခြင်း တူနိုင်မည်မဟုတ်ပါ။

သို့ရာတွင် ထိုအခွင့်အရေးများကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် တာဝန်ရှိသည့်အစိုးရသည် ရရှိနိုင်သော တိုင်းပြည်ရှိ အရင်းအမြစ်များကို အစွမ်းကုန်အသုံးပြု၍ ပြည်သူလူထုအနေဖြင့် ဤအခွင့်အရေးများကို အမြင့်မားဆုံးသို့ တဖြည်းဖြည်းချင်း ရောက်ရှိခံစားနိုင်အောင် ဥပဒေများပြဋ္ဌာန်းခြင်း အပါအဝင် သင့်လျော်သလို အကောင်အထည်ဖော် လုပ်ဆောင်သွားရမည်ဖြစ်သည်။

(၃၄) အသက်ဝင်လာခြင်း (Entry into Force)

ကုလသမဂ္ဂတွင် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းထားသော လူ့အခွင့်အရေး စာချုပ်များသည် သဘောတူ ဆုံးဖြတ်လိုက်သည်နှင့်ချက်ချင်း စာချုပ်ကော်မတီများဖွဲ့ခြင်း၊ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများက အစီရင်ခံစာများ ပေးပို့ခြင်း၊ ချိုးဖောက်မှုများကို ကော်မတီက စုံစမ်းစစ်ဆေးပေးရန် တိုင်ကြားခြင်းတို့ မလုပ်ဆောင်နိုင်ပါ။ သတ်မှတ်ထားသော နိုင်ငံအရေအတွက်က ထိုစာချုပ်ကို လေးစားလိုက်နာပါမည်ဟု အတည်ပြုလက်မှတ် ရေးထိုးပြီးမှသာ ထိုကော်မတီများဖွဲ့ခြင်း၊ အစီရင်ခံခြင်းနှင့် တိုင်ကြားချက်များကို လုပ်ဆောင်နိုင်ပါသည်။ ထိုသို့ သတ်မှတ်သော နိုင်ငံအရေအတွက်ပြည့်ပြီး လုပ်ငန်းများ စတင်လုပ်ဆောင်လာနိုင်ခြင်းကို စာချုပ်အသက်ဝင်လာခြင်း (Entry into Force) ဟုခေါ်ပါသည်။ စာချုပ်အသက်ဝင်နိုင်ရန်အတွက် လက်မှတ်ထိုးသည့် နိုင်ငံအရေအတွက် သတ်မှတ်ချက်မှာ စာချုပ်တခုနှင့်တခု မတူညီပါ။ အများအားဖြင့် လက်မှတ်ထိုးသည့် နိုင်ငံပေါင်း (၂၀) ပြည့်ပါက ထိုစာချုပ်သည် အသက်ဝင်လာပါသည်။ ထိုစာချုပ် လက်မှတ်ရေးထိုးသည့် နိုင်ငံအရေအတွက်၊ ကော်မတီဝင်များ၏ သက်တမ်း၊ အစီရင်ခံစာတင်ရမည့် နှစ်ကာလ စသည်တို့ကို စာချုပ်ထဲတွင် အတိအကျ ဖော်ပြထားလေ့ ရှိသည်။

စာချုပ်အပေါ် လေးစားလိုက်နာလိုသည့် နိုင်ငံများ၏ ဆန္ဒကိုလိုက်၍ စာချုပ်တခုနှင့်တခု အသက်ဝင်လာမှု သက်တမ်းမှာလည်း မတူညီပါ။ ဥပမာ - ကလေးအခွင့်အရေးစာချုပ်သည် အတည်ပြုခဲ့သော ၁၉၈၉ ခုနှစ်၊ နောက်နှစ်နှစ်အတွင်း လက်မှတ်ထိုးသော နိုင်ငံအရေအတွက် ပြည့်သွားသဖြင့် အသက်ဝင်လာခဲ့သော်လည်း ရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမားများ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်ကို ၁၉၉၀ ခုနှစ်တွင် အတည်ပြုခဲ့သော်လည်း ၂၀၀၃ ခုနှစ်မှသာ အသက်ဝင်လာခဲ့သည်ကို တွေ့နိုင်သည်။

(၃၅) တန်းတူညီမျှမှု (Equality)

လူသားအားလုံးသည် တန်းတူညီမျှမှုရှိသည်ဟူသော သဘောတရားသည် တရားဥပဒေ၏ အခြေခံကျသော သဘောတရားပင် ဖြစ်ပါသည်။ “လူသားတိုင်းသည် မွေးဖွားလာကတည်းက လွတ်လပ်၍ တူညီသောလူ့ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် အခွင့်အရေးများရှိသည်” ဟု အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးကြေငြာစာတမ်း (Universal Declaration of Human Rights) တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ လူသားတိုင်း တန်းတူညီမျှမှုသာ ရှိပါက လူလူချင်း ခွဲခြားမှု ရှိလာမည်မဟုတ်ပါ။ လူသားတို့သည် တဦးနှင့်တဦး စည်းစိမ်၊ အဆင့်အတန်း၊ ရာထူး၊ ပညာနှင့် နောက်ခံယဉ်ကျေးမှု တယောက်နှင့်တယောက် တူနိုင်မည်မဟုတ်သလို ထိုအရာများကို တန်းတူညီမျှအောင် ညှိယူ၍လည်း ရနိုင်မည်မဟုတ်ပါ။ သို့သော် ထိုသို့ကွဲပြားနေသော လူသားတိုင်းသည် လူ့ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် အညီ အစိုးရ၏ အသိအမှတ်ပြုမှု၊ အကာအကွယ်ပေးမှု၊ ဖြည့်ဆည်းပေးမှုများကို ခွဲခြားမှုမရှိဘဲ တန်းတူရရှိခံစားခွင့် ရရှိရပေမည်။ မည်သည့် လူသားတယောက်ကိုမှ လိင်၊ အသားအရောင်၊ ဘာသာစကား၊ ကိုးကွယ်သည့်ဘာသာ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ အဆင့်အတန်းတို့အပေါ် အခြေခံ၍ နှိမ့်ချဆက်ဆံမှု မလုပ်ဆောင်ခြင်းသည် လူသားတိုင်းအား တန်းတူညီမျှ ဆက်ဆံခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

(၃၆) ဥရောပ လူ့အခွင့်အရေး သဘောတူစာချုပ် (European Convention on Human Rights)

ဥရောပလူ့အခွင့်အရေး သဘောတူစာချုပ်၏ ခေါင်းစဉ်အပြည့်အစုံမှာ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် အခြေခံလွတ်လပ်မှုများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေး သဘောတူစာချုပ် (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) ဖြစ်သည်။ ၁၉၅၀ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ (၄) ရက်နေ့တွင် ဥရောပကောင်စီ (Council of Europe) မှ အတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းလိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်များကို ထပ်မံအတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းလာခဲ့သည်။ ဥရောပကောင်စီ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ တရားစီရင်မှု အောက်တွင်ရှိသော လူသားတိုင်းအတွက် အထူးသဖြင့် လူမှုရေးနှင့် နိုင်ငံရေးကဏ္ဍတွင် အခွင့်အရေးများစွာကို ဤသဘောတူစာချုပ်မှာ အသိအမှတ် ပြုထားပါသည်။ ထိုအသိအမှတ် ပြုထားသော အခွင့်အရေးများမှာ အသက်ရှင်ခွင့်၊ မျှတသော တရားစီရင်မှုကို ရရှိခံစားခွင့်၊ မဲပေးခွင့်နှင့် အရွေးချယ်ခံပိုင်ခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ ယုံကြည်တွေးခေါ် ကိုးကွယ်ခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်၊ ကိုယ်ပိုင်ပစ္စည်းများ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ အဖွဲ့အစည်း ဖွဲ့စည်းခွင့် တို့ဖြစ်သည်။ ဤစာချုပ်တွင် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ မကျူးလွန်ရန် တားမြစ်ပိတ်ပင်ထားသော အချက်များမှာ နှိပ်စက်ခြင်း၊

ကျွန်ုပ်တို့အဖွဲ့အစည်းများကို ခံစားရာတွင် ခွဲခြားခြင်း၊ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ နိုင်ငံသားများကို တိုင်းပြည်မှ နှင်ထုတ်ခြင်း၊ ပြည်ဝင်ခွင့် ပိတ်ပင်ခြင်းနှင့် တိုင်းတပါးသားများကို အစုလိုက်အပြုံလိုက် ရောနှော၍ တိုင်းပြည်မှ ထွက်ခွာစေခြင်းတို့ဖြစ်သည်။

ဤစာချုပ်အရ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ လူ့အခွင့်အရေး လေးစားမှုကို စောင့်ကြပ်နိုင်ရန် ဥရောပလူ့အခွင့်အရေး ကော်မရှင်နှင့် ဥရောပလူ့အခွင့်အရေး တရားရုံးတို့ကို မူလက ဖွဲ့စည်းထားသည်။ သို့သော် ၁၉၉၈ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ (၁) ရက်နေ့တွင် ထိုနှစ်ခုကို ပူးပေါင်း၍ ဥရောပလူ့အခွင့်အရေးတရားရုံး (European Court of Human Rights) ကို ပြင်ဆင်ဖွဲ့စည်းလိုက်သည်။ ယခင်ကကဲ့သို့ လူ့အခွင့်အရေးစောင့်ကြပ်သည့် စနစ်နှစ်မျိုး မဟုတ်တော့ဘဲ ဤစာချုပ်အဖွဲ့ဝင်များ၏ စာချုပ်ပါအချက်များကို လေးစားလိုက်နာမှု စောင့်ကြပ်ရန်၊ တိုင်ကြားမှုများ လက်ခံစုံစမ်းရန်နှင့် ဖြေရှင်းပေးရန် တာဝန်ကို ဤတရားရုံးကသာ တာဝန်ယူလိုက်တော့သည်။

(၃၇) ဥရောပလူ့အခွင့်အရေးတရားရုံး (European Court of Human Rights)

ဥရောပလူ့အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ တရားရုံးကို ဥရောပ လူ့အခွင့်အရေး သဘောတူစာချုပ် (European Convention on Human Rights) အရ တရားစီရင်မှုများ လုပ်ဆောင်နိုင်ရန် ဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

မူလက ဥရောပလူ့အခွင့်အရေး သဘောတူစာချုပ်ပါ အချက်များကို စောင့်ကြပ်ရန် ဥရောပ လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်နှင့် ဥရောပလူ့အခွင့်အရေး တရားရုံးဟူ၍ စနစ်နှစ်မျိုး ထားရှိခဲ့သည်။ သို့သော် ၁၉၉၈ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ (၁) ရက် နေ့တွင် ထိုနှစ်ခုကိုပူးပေါင်း၍ ဥရောပလူ့အခွင့်အရေး တရားရုံး (European Court of Human Rights) ကို ပြင်ဆင်ဖွဲ့စည်း လိုက်သည်။ ယခင်ကကဲ့သို့ လူ့အခွင့်အရေးစောင့်ကြပ်သည့် စနစ်နှစ်မျိုးမဟုတ်တော့ဘဲ ဤစာချုပ်အဖွဲ့ဝင်များ၏ စာချုပ်ပါအချက်များကို လေးစားလိုက်နာမှု စောင့်ကြပ်ရန်၊ တိုင်ကြားမှုများ လက်ခံစုံစမ်းရန်နှင့် ဖြေရှင်းပေးရန် တာဝန်ကို ဤတရားရုံးကသာ တာဝန်ယူလိုက်တော့သည်။

ဤတရားရုံးတွင် တရားသူကြီး (၃) ဦး၊ ချိန်ဘာအဖွဲ့ဝင် (၇) ဦးနှင့် အထက်ချိန်ဘာ အဖွဲ့ဝင် (၁၇) ဦးတို့ ပါဝင်ပြီး စထရာဘော့ (Strasbourg) မြို့တွင် အခြေစိုက်သည်။ ထိုတရားသူကြီးများအားလုံးသည် လွတ်လပ်၍ အချုပ်အနှောင်အဖွဲ့

ကင်းသောသူများဖြစ်ပြီး ဥရောပကောင်စီ၏ ပါလီမန်က တိုက်ရိုက် ရွေးချယ်တာဝန်ပေးပါသည်။ ဤတရားရုံးသည် နိုင်ငံများသာမက လူတိုင်းတယောက်ချင်းစီက တိုင်ကြားချက်များကို လက်ခံနိုင်သော အခွင့်အာဏာ ရှိပါသည်။ အကယ်၍ တရားရုံးသည် တိုင်ကြားချက်တစ်ခုကို လက်ခံစုံစမ်းဖြေရှင်းရန် သဘောတူညီခဲ့ပါက ထိုပဋိပက္ခအတွက် ချစ်ကြည်ခင်မင်မှု မပျက်စေသော အဖြေတစ်ခုကို ရှာဖွေရန် ကြိုးစားရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ အဖြေတစ်ခုကို ပြေလည်စွာဖြေရှင်းနိုင်ပါက ထိုအမှုနှင့် ပတ်သက်၍ မိမိမည်သို့ ဆုံးဖြတ်စီရင်ချက်ချသည်ကို အများသိအောင် ကြေငြာထုတ်ပြန်ရပါသည်။ ထိုတရားရုံး၏ အမိန့်ထုတ်ပြန်ချက်ကို ဥရောပကောင်စီ၏ ဝန်ကြီးများကော်မတီက အကောင်အထည်ဖော်ရန် တာဝန်ရှိပါသည်။

တရားရုံးသို့ တဦးတယောက်ချင်း တိုင်ကြားလေ့ရှိသော အမှုများမှာ မတရား သတ်ဖြတ်ခြင်းနှင့် ပျောက်ဆုံးသွားခြင်း၊ အကျဉ်းသားများအား နှိပ်စက်ခြင်းနှင့် မတရားဆက်ဆံခြင်း၊ လွတ်လပ်ခွင့်များ မတရားရုပ်သိမ်းခံရခြင်း၊ တရားရုံးသို့ သွားရောက်ခွင့် မရခြင်း၊ တယ်လီဖုန်းများ ခိုးနားထောင်ခြင်း၊ နေရင်းတိုင်းပြည်သို့ ပြန်ပို့ခြင်း၊ လိင်တူချစ်သူများအပေါ် ခွဲခြားဖိနှိပ်ခြင်း ၊ သတင်းဌာနလွတ်လပ်ခွင့် ကန့်သတ်ပိတ်ပင်ခံရခြင်း၊ ကလေးများကို မိဘများက စောင့်ရှောက်ခွင့် ဟန့်တားခံရခြင်း၊ ကိုယ်ပိုင်ပစ္စည်း ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို စော်ကားနှောင့်ယှက် ခံရခြင်း၊ နိုင်ငံရေးပါတီများ ဖျက်သိမ်းခံရခြင်း စသည့် အမှုများဖြစ်ပါသည်။

(၃၈) ဥရောပလူမှုရေးပဋိညာဉ် (European Social Charter)

ဥရောပကောင်စီက ပြဌာန်းထားသော နောက်ထပ် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက် တစ်ခုပင်ဖြစ်သည်။ လူမှုရေး ပဋိညာဉ်နှင့် နောက်ဆက်တွဲစာချုပ် နှစ်ခုတို့တွင် လူမှုရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို အသေးစိတ် ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ ဥရောပလူမှုရေး ပဋိညာဉ်ကို ၁၉၆၁ ခု၊ အောက်တိုဘာလ (၁၈) ရက်နေ့တွင် ဥရောပကောင်စီကနေ၍ အတည်ပြုပြဌာန်းခဲ့သည်။ ဤပဋိညာဉ်၏ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်တစ်ခုကို ၁၉၈၈ခု မေလ၊ ၅ ရက်နေ့တွင်၎င်း၊ အခြားနောက်ဆက်တွဲစာချုပ်တစ်ခုကို ၁၉၉၁ခု အောက်တိုဘာလ (၂၁) ရက်နေ့တွင်၎င်း ထပ်မံအတည်ပြု ပြဌာန်းခဲ့သည်။ ဤပဋိညာဉ်၌ အလုပ်လုပ်ကိုင်ရာတွင် ခွဲခြားဖိနှိပ်မှု မရှိစေရန် ၊ မတရားအလုပ်စေခိုင်းခြင်း ခွင့်မပြုရန်၊ အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီးလုပ်အား တူပါက တန်းတူ လုပ်ခရရှိရန်၊ လူမှုရေးစောင့်ရှောက်မှု ခံစားခွင့်နှင့် ပညာသင်ကြားခွင့် စသည်တို့ ပါဝင်ပါသည်။ ထိုအပြင် ဆင်းရဲမွဲတေမှုမှ ကာကွယ်ပေးမှု

သင့်တင့်သောနေအိမ် ရရှိခံစားခွင့်နှင့် အလုပ်ထုတ်ပစ်ခြင်းမျှ ကာကွယ်ပေးမှုတို့လည်း ပါဝင်ပါသည်။

ဥရောပလူမှုရေးပဋိညာဉ်တွင် ပါဝင်သည့်အခွင့်အရေးများကို အဖွဲ့ဝင်အစိုးရများက အကောင်အထည်ဖော်မှုအား စစ်ဆေးနိုင်ရန် ဆောင်ရွက်မှုယန္တရား နည်းလမ်း (၂) ရပ် ရှိပါသည်။

ပထမနည်းလမ်းမှာ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ ဤစာချုပ်ကို စောင့်ကြပ်ရန် ဖွဲ့စည်းထားသော ဥရောပလူမှုအခွင့်အရေး ကော်မတီထံသို့ ပုံမှန်အစီရင်ခံစာ တင်သွင်းခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအစီရင်ခံစာတွင် အစိုးရအနေဖြင့် ထိုအခွင့်အရေးများနှင့် ပတ်သက်၍ မည်သို့လုပ်ဆောင်နေကြောင်း တင်ပြချက်များ ပါဝင်ရမည်ဖြစ်သည်။ နောက်နည်းလမ်းမှာ အလုပ်သမားသမဂ္ဂများ၊ အလုပ်ရှင် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ စုပေါင်း၍ တိုင်ကြားခြင်း (Complaint) ဖြစ်ပါသည်။ ဥရောပလူမှုရေး အခွင့်အရေး ကော်မတီမှ ဤအစီရင်ခံစာနှင့် သုံးသပ်ချက်များကို လက်ခံမခံ ဆုံးဖြတ်ရပြီး အကယ်၍လက်ခံပါက ထိုအမှုနှင့် ပတ်သက်သည့် အစီရင်ခံစာတစ်စောင်ကို ပြင်ဆင်ရေးသားရမည်ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ အမှန်တကယ်ကျူးလွန်နေပါက မည်သို့လုပ်ဆောင်သင့်ကြောင်း အကြံပေးချက်ကို ထိုနိုင်ငံသို့ ပေးပို့အသိပေးရသည်။

(၃၉) လိင်ကွဲပြားမှုကြောင့် ခွဲခြားသည့် အမြင် (Gender)

လိင်ကွဲပြားမှုကြောင့် ခွဲခြားသည့်အမြင်ဆိုသည်မှာ လူသားတစ်ဦး (ကျား၊ မ) မွေးဖွားလာသည်နှင့် လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းအတွင်းရှိ အစိတ်အပိုင်းကဏ္ဍ အမျိုးမျိုးတို့မှ နေ၍ အမျိုးသမီးဆိုသည်မှာ မည်သို့ဖြစ်ရမည်နှင့် အမျိုးသားဆိုသည်မှာ မည်သို့ဖြစ်ရမည်ဟူ၍ ဝိုင်းဝန်းသတ်မှတ်မှုများ၊ အမျိုးသမီးအလုပ်သည် မည်သည့်အလုပ်နှင့် အမျိုးသားအလုပ်သည် မည်သည့်အလုပ်ဟူ၍ တာဝန်အခန်းကဏ္ဍများအား ခွဲခြားတာဝန်ပေးမှုများ၊ လိင်ကွဲပြားမှုကို မူတည်၍ အမျိုးသမီးနှင့် အမျိုးသားတို့အပေါ် လူမှုယဉ်ကျေးမှုပုံစံအနေဖြင့် ခွဲခြားထားရှိသည့် လူမှုဆက်ဆံရေး ပုံစံများ၊ ယုံကြည်မှုစနစ်များ၊ တွေးမြင်ယူဆချက်များ၊ စိတ်ကူးအသွင်များ၊ တန်ဖိုးထားမှုများ၊ မျှော်လင့်တောင့်တမှုများအားလုံးကို ဆိုလိုသည်။ ထိုသို့ အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီးတို့အကြား လူမှုပုံစံဖြင့် ခွဲခြားထားရှိသည့် ထိုသတ်မှတ်ချက်များသည် ယဉ်ကျေးမှုတခုနှင့်တခုအကြား မတူ ကွဲပြားသလို ယဉ်ကျေးမှု တခုထဲမှာပင် မတူ ကွဲပြားလေ့ရှိသည်။ အချိန်ကာလ တခုနှင့်တခုအတွင်း

သတ်မှတ်သောအမြင်များ ယုံကြည်မှုစနစ်များ၊ တန်ဖိုးထားမှုများ မျှော်လင့်တောင့်တချက်များသည် ပြောင်းလဲလေ့ရှိသည်။

(၄၀) မဝါဒ (Feminism)

ရှေးရိုးအစဉ်အလာအတိုင်း ရိုလာခဲ့သော အမျိုးသမီးနှင့် အမျိုးသားများအပေါ် အခန်းကဏ္ဍ သတ်မှတ်ယူဆချက်များကို ပြောင်းလဲလာနိုင်ရန်နှင့် မဟာဖိုဝါဒ ကြီးစိုးမှုကို တွန်းလှန်ပြီး အမျိုးသမီး၊ အမျိုးသား တန်းတူအခွင့်အရေး ရရှိစေရန်အတွက် လှုပ်ရှားတောင်းဆိုနေသော လူမှုလှုပ်ရှားမှုကို လိုအပ်သည်ဟူသော အယူအဆကို ဆိုလိုသည်။ နှစ်ပေါင်းများစွာကတည်းက လူသားတို့အပေါ် ပုံသွင်းလာခဲ့သော အမျိုးသမီးများထက် အမျိုးသားများက ပိုမိုမြင့်မြတ်သည်။ အမျိုးသမီးများသည် အမျိုးသားများ၏ လိုအပ်ဆန္ဒကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် တာဝန်ရှိသည် စသည်တို့အပါအဝင် အခြားသော ခွဲခြားဆက်ဆံသည့်အမြင်များ၊ အယူအဆများ၊ ပတ်ဝန်းကျင်အသိုင်းအဝိုင်းနှင့် လူများကိုယ်တိုင် ဖန်တီးလုပ်ယူထားသော ယုံကြည်မှုစနစ်များကြောင့် အမျိုးသမီးများနှင့် အမျိုးသားများ အကြားတွင်ခွဲခြားမှု၊ အကြမ်းဖက်မှု၊ ထိန်းချုပ်မှုနှင့် မညီမျှမှုများဖြစ်သည်။ ထိုအချက်များ ပပျောက်ပြီး အမျိုးသမီး၊ အမျိုးသား တန်းတူညီမျှမှု ရိုလာစေရန် အမျိုးသားများသက်သက်သာ လွှမ်းမိုးကြီးစိုးနေသည့် မဟာဖိုဝါဒကို တိုက်ဖျက်သော အမျိုးသမီးဝါဒ ဖြစ်သည်။

(၄၁) အထွေထွေသုံးသပ်ချက်များ (General Comment)

လူ့အခွင့်အရေး စာချုပ်တစ်ခုတွင် ရေးသားထားသော အသုံးအနှုံးများ သို့မဟုတ် ရည်ညွှန်းထားချက်များနှင့် ပတ်သက်၍ ထိုစာချုပ်နှင့် သက်ဆိုင်သည့် ကော်မတီက ပိုမိုအသေးစိတ်ကျသော အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆို ဖော်ပြခြင်းကို အထွေထွေသုံးသပ်ချက်ဟု ခေါ်သည်။ ဥပမာ - စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်တွင် လုံလောက်သော နေအိမ်ရရှိခွင့်ဟူ၍ ယျေဘူယျ ရေးသားထားသည်ကို စာချုပ်ကော်မတီက ထိုအဓိပ္ပါယ်မှာ ကျန်းမာရေးနှင့် သင့်လျော်သော၊ နေထိုင်သူများ၏ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုနှင့် ကိုက်ညီသော၊ မိသားစုများ နေထိုင်ရန်အတွက် လုံလောက်သည့်နေရာထိုင်ခင်းရှိသော၊ အဆက်အသွယ် ကောင်းမွန်သော၊ သင့်တင့်သည့် ကုန်ကျစရိတ်ရှိသော နေအိမ်မျိုးဟု အထွေထွေ သုံးသပ်ချက်တွင် အသေးစိတ် ဖော်ပြရှင်းလင်းထားပါသည်။ မူလစာချုပ်များတွင် ရေးသားဖော်ပြထားချက်များသည် အားလုံးနှင့် အကျုံးဝင်စေရန်အတွက် ကျယ်ပြန့်စွာ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆို ထားရသောကြောင့် တခါတရံတွင် အဓိပ္ပါယ်ကို တိတိကျကျ နားလည်ရန် မလွယ်ကူပါ။

ထိုကြောင့် သက်ဆိုင်ရာစာချုပ်ကော်မတီက ထိုကျယ်ပြန့်လွန်းလှသော အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များမှ တိကျသည့် အဓိပ္ပါယ်ဖြင့် လူအများနားလည်နိုင်ရန် ယခုကဲ့သို့သော အထွေထွေသုံးသပ်ချက်များ ထုတ်ပြန်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ သုံးသပ်ချက်များကို ကိုးကားအသုံးပြုရာတွင် ထိုသုံးသပ်ချက်၏ အမှတ်ကို ရည်ညွှန်း၍ အသုံးပြု ကိုးကားလေ့ ရှိပါသည်။ ဥပမာ - စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်၊ အထွေထွေသုံးသပ်ချက် အမှတ် (၃၅) ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ အမှတ်စဉ်နှင့် နေ့စွဲများ တပ်ထားသော အထွေထွေသုံးသပ်ချက်၊ အကြံပေးချက်များသည် သက်ဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်တွင် ပါဝင်သည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များအပေါ် ပိုမိုရှင်းလင်းစေပြီး တရားဝင်ဖြစ်သည့် အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုချက်များပင် ဖြစ်သည်။ ကုသမဂ္ဂ၏ အထွေထွေသုံးသပ်ချက်နှင့် အထွေထွေ အကြံပြုချက်များကို စာချုပ်များနည်းတူ အများက လေးစားစွာ ကိုးကားအသုံးပြု ကြလေ့ရှိပါသည်။

ထိုသို့ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းကို ညှင်းပမ်းနှိပ်စက်ခြင်းဆိုင်ရာ စာချုပ်ကော်မတီ၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ စာချုပ်ကော်မတီနှင့် ကလေး အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ စာချုပ်ကော်မတီတို့တွင် အထွေထွေသုံးသပ်ချက် (General Commend) ဟု သုံးနှုံးသော်လည်း လူမှုရေးခွဲခြား ဖိနှိပ်မှုများ၊ ပပျောက်ရေးဆိုင်ရာ စာချုပ်ကော်မတီနှင့် အမျိုးသမီးစာချုပ် ကော်မတီတို့ ကမူ အထွေထွေ အကြံပြုချက် (General Recommendation)ဟု သုံးစွဲလေ့ရှိပါသည်။ အဓိပ္ပါယ်မှာအတူတူပင်ဖြစ်သည်။

(၄၂) အထွေထွေ အကြံပြုချက်များ (General Recommendation)

အထက်တွင် ဖော်ပြထားသော အထွေထွေသုံးသပ်ချက်များ (General Comments) ကဲ့သို့ပင် အထွေထွေအကြံပြုချက်များ (General Recommendations) များကို လူ့အခွင့်အရေး စာချုပ်တစ်ခုတွင် ရေးသားထားသော အသုံးအနှုံးများ သို့မဟုတ် ရည်ညွှန်းထားချက်များနှင့် ပတ်သက်၍ ထိုစာချုပ်နှင့် သက်ဆိုင်သည့် ကော်မတီက ပိုမိုအသေးစိတ်ကျသော အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုဖော်ပြရာတွင် အသုံးပြုလေ့ရှိပါသည်။

လူမျိုးရေးခွဲခြား ဖိနှိပ်မှုများ ပပျောက်ရေးဆိုင်ရာ စာချုပ်ကော်မတီနှင့် အမျိုးသမီး စာချုပ်ကော်မတီတို့တွင် ထိုသို့ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆို ဖော်ပြချက်များကို အထွေထွေအကြံပြုချက် (General Recommendation)ဟု သုံးနှုံးသော်လည်း ညှင်းပမ်းနှိပ်စက်ခြင်းဆိုင်ရာ စာချုပ်ကော်မတီ၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ စာချုပ်ကော်မတီနှင့် ကလေးအခွင့်အရေး ဆိုင်ရာစာချုပ်

ကော်မတီတို့တွင် အထွေထွေသုံးသပ်ချက် (General Comment) ဟု သုံးစွဲလေ့ရှိသည်။ အဓိပ္ပါယ်မှာ အတူတူပင်ဖြစ်သည်။

(၄၃) လူ့အခွင့်အရေး (Human Rights)

လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ လူသားတယောက် ဖြစ်သောကြောင့် လူတို့တွင်ရှိသော အခွင့်အရေးဟူ၍ ရိုးရိုးလေးပင် ပြောရပေမည်။ လူ့အခွင့်အရေးသည် လူသားအားလုံးအပေါ် ခွဲခြားခြင်းမရှိဘဲ လူတိုင်းအတွက် တန်းတူညီမျှစွာ ရှိနေသည်။ အခြားမည်သူကမျှ မိမိထံတွင် ရှိနေသော လူ့အခွင့်အရေးများကို ယူဆောင်သိမ်းပိုက်၍ မရချေ။ ထို့အပြင် မည်သည့်အခွင့်အရေးသည် အရေးအကြီးဆုံးဖြစ်သည်။ မည်သည့်အခွင့်အရေးများကိုတော့ အရေးမကြီး ဟူ၍လည်း သတ်မှတ်၍ မရချေ။ တခုနှင့်တခုလည်း အပြန်အလှန် ဆက်စပ်နေသည်။ လူ့အခွင့်အရေးဟူသော ခေါင်းစဉ် အောက်တွင် လူ့အခွင့်အရေးများသည် တခုနှင့်တခု အပြန်အလှန် အမှီပြု နေလျက်ရှိသည်။

လူ့အခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ လူသားတို့၏ လူ့ဂုဏ်သိက္ခာ အပြည့်အဝဖြင့် အသက်ရှင်နေထိုင်ရန် လိုအပ်သော အခြေခံအဆင့်အတန်း အချက်များဖြစ်သည် ဟူ၍လည်း နောက်ထပ်တမျိုး အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုထားလေ့ ရှိသည်။ လူသားမျိုးနွယ် အားလုံးအကြား ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် တန်းတူညီမျှမှုကို တန်ဖိုးထားလေးစားခြင်းသည် လူ့အခွင့်အရေး၏ အနှစ်သာရ အချက်ပင်ဖြစ်သည်။ လူသားတဦးအား လေးစားတန်ဖိုး ထားရန်ဆိုသော ထိုအနှစ်သာရ အချက်ကို ယဉ်ကျေးမှုတိုင်း၊ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းတိုင်း၊ ကိုးကွယ်သည့် ဘာသာတိုင်း၊ အတွေးအခေါ် အယူအဆတိုင်းတွင် ရှုမြင်နိုင်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးဟု ကျယ်ကျယ်လောင်လောင် ပြောဆိုနေသော စကားလုံး၏ အဓိကအချက်မှာလည်း ထိုသို့ လူလူခြင်း လေးစားတန်ဖိုးထားရန်ကို တောင်းဆိုနေခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ လူတယောက်၏ လူ့အခွင့်အရေးကို ချိုးဖောက်ခြင်း ဆိုသည်မှာ ထိုသူအား လူသားတယောက်အနေဖြင့် အသိအမှတ်ပြု မဆက်ဆံခြင်း ဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေး တောင်းဆိုမှုဆိုသည်မှာလည်း လူသားတိုင်း၏ ဂုဏ်သိက္ခာကို လေးစားကြရန် တောင်းဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။